

Poltnina plačana v gotovini.

Posamezna številka stane 4 din.

Mentor

LETNIK 27 * 1939-1940

ŠTEV. 7

Vsebina 7. številke:

Prof. dr. Maks Robič, O analizi besednih umetnin / Karel Mausser, Psalm / Janko Mlakar, Student / Sfinks, Težka srebrna luč / Viktor Zorman, Jurjevčeva Minka / France Miklavčič, Na valovih Tihega morja / J. Jakič, Velikonočna / Franc Kunstelj, Za nekaj dni v Benetke / F. K., O kako ljubim / Prof. Fr. Bajd, Jurčkova fotografska šola / Nove knjige / Pomenki / Naši zapiski / Sah / Filatelija.

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinjskega c. 7. — Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. — Rokopisi se ne vračajo. — Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7. — Na upravo se naslavlja vsa naročila in reklamacije.

Mentor izhaja v Ljubljani med šolskim letom v začetku meseca. — Izdaja ga Prosvetna zveza v Ljubljani (odgov. Vinko Zor, Ljubljana, Sv. Petra cesta 80.) Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič. — Tiska Zadružna tiskarna v Ljubljani (M. Blejec).

Celoletna naročnina za dijake din 30, za druge in zavode din 40. Posam. številka din 4.—. Plačuje se naprej. — Štev. ček. računa pri Poštni hranilnici v Ljubljani 14.676 — Naročnina za Italijo: Lit 10.— za dijake, Lit 15.— za druge; za Nemčijo: RM 5.— za dijake, RM 6.— za druge. — Plačuje se po italijanskih, oziroma nemških čekovnih položnicah »Katoliških misijonov« v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. — Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. — Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

Jugoslovanska knjižarna v Ljubljani

Važni učni pripomočki

Breznik-Ramovš, Slovenski pravopis, mala izdaja, 234 str., din 26.—, vez. din 40.—
Bradač dr. Fr., Slovar tujk, 173 str., din 40.— vez. din 50.—

Bradač dr. Fr., Latinsko-slovenski slovar, II. izdaja, 594 str., vez. din 85.—

Bradač dr. Fr., Pregelj dr. I., Slovensko-nemški slovar, 625 str. vez. din 80.—

Tomšič dr. Fr., Nemško-slovenski slovar, 760 str., vez. din 100.—

Piskernik dr. A., Nemško-slovenski in slovensko nemški žepni slovarček, 232 str., din 20.—, vez. din 30.—

Lovrenčič Joža, Šohar iz Trente. Ep iz XVI. stoletja, 248 str., din 28.—

Pregelj dr. I., Osnovne črte iz književne teorije, 112 str., din 24.—

Pregelj dr. I.-Tomšič dr. Fr., Slovstvena zgodovina Slovencev, Hrvatov in Srbov, 163 str., din 32.—

Leben dr. St., Italijanska vadnica I/II. del, 158 str., vez. din 30.—

Kotnik dr. J., Slovensko-francoski slovar, 458 str., vez. din 80.—

Pretnar dr. J., Francosko-slovenski slovar, II. izdaja, 607 str., vez. din 85.—

Ljudska knjižnica PZ

v Ljubljani, Miklošičeva c. 7a-1a

Posljuje vsak delavnik od 9. — 12. dopoldne ter od 2. — 7. ure popoldne. Ima nad 15.000 knjig in sicer vse slovenske ter mnogo nemških, hrvatskih in francoskih knjig. Izposoja knjige tudi na deželo. Dijaki se morajo izkazati z dijaško izkaznico.

V trgovini

ANTON SFILIGOJ

KNJIGARNA, ŠOLSKE IN PISARNIŠKE POTREBŠČINE IN DEVOCIJONALIJE

Ljubljana, Franciškanska ul.
nasproti kavarne Union

doblite vse šolske potrebščine po konkurenčnih cenah

* MENTOR *

PROF. DR. MAKS ROBIČ:

O analizi besednih umetnin

III. Načrt.

6. Tretja stopnja analize zadeva ono razstavino obširnejših, posebno epskih in dramatskih besednih umetnin, ki je najbolj premišljena in namerna, ker je najbolj zavestnega značaja in razumskega izvora. To je načrt. Pesnik ga mora imeti že pred izvedbo dela na papirju ali vsaj v mislih dovolj izdelanega jasno pred seboj, ker drugače zaide pri končni izvedbi v nejasnosti in neskladnosti.

Na črti od snovi k ideji je tu **fabula**, to je abstraktno (s pojmi) kratko povedano snovno ogrodje pesnitve. Ker čista lirika snovi (dogajanja ali delovanja) nima, zato tudi fabule nima. Veliki epi, na primer Mahabharata, a tudi Ilijada in Odiseja, pa imajo tako obsežno snov, da se dovolj izčrpen, a vendar še pregleden vsebinski izvleček da napraviti skoro samo iz njihovih poedinih spevov.

7. Na črti od pesnika k ideji je na tej stopnji **namera**, ki jo je imel pesnik s svojim delom. Ta namera je lahko samo v tem, da je preudarjal, kako bi snov in obliko svoje pesnitve spravil v kar najpopolnejši sklad. Lahko pa ji da tudi neko tendenco, to je izvenpesniško in sploh izvenumetnostno smer (gl. str. 148.), samo da mora tudi takemu delu dati pesniško obliko, ker sicer ne bi ustvaril pesnitve, temveč spis v prozi. (Glej str. 4. ss. ter Prešernovo literarno satiro Nova pisarija in Jurčičevo tragedijo Tugomer.)

8. a) Na oblikovni črti je na tej stopnji **tehnika**, to je vse ono, kar pesnik zavestno uporablja, da bi s svojo pesnitvijo dosegel čim večji učinek: da bi zbudil čim večje zanimanje in napetost občinstva ter ga čim silneje pretresel. Ta tehnika se ne da priučiti, vendar pa tistemu, ki ima pesniški dar prirojen, jako koristita vaja ter preučevanje tujih in lastnih pesnitev, pa tudi literarnozgodovinskih, literarnoteoretskih in drugih, posebno filozofskih (estetskih) spisov. Sploh velja za pesnika isto, kar velja za filozofa: oba morata mnogo videti in vedeti, kdor je brez izkustva in znanja, ta ni filozof, marveč prazen žongler s filozofskimi izrazi, in ni pesnik, temveč kvečjemu globokočuteč duš. revež. Zato je imel Stritar prav, ko je v svojem II. kritičnem pismu zapisal, da se pesnik mora učiti in vaditi (Zbrani spisi V. str. 19. ss.). Sploh ima vsako človeško udejstvovanje svojo tehniko, tako na primer šport, trgovina, obrt, igranje na glasbila, slikanje.

Vendar pa tehnika ne sme postati neizvirna rutina, to je nesamostojno in plitvo posnemanje tujih del in njihovih tehničnih sredstev ter pusta poklicna spretnost.

Občne pesniške tehnike ni, pač pa mora pesnik, najsi je epik, lirik ali dramatik, do potankosti poznati svoje izrazilo — jezik (gl. str. 5.—6.) ter si ustvariti samostojno sodbo glede zakonov posameznih pesniških vrst in njihovih zvrsti (gl. str. 7.—8. in 147.—148.).

b) Tako so pravila Aristotelove ter po njem ravnaajoče se renesančne in posebno francoske klasicistične poetike, ki so za dramo zahtevale enoto kraja, enoto časa in neprekinjeno dejanje, napačna, ker niso občeveljavna, temveč so v antiški drami veljala samo zato, ker oder ni poznal zavese in ker je zbor ostal v orkestri od pároda do konca predstave. Veljata pa za dramo dve drugi pravili:

I. V vsaki dobri drami mora biti neki spor. Zato za dramo ni dovolj, da ima dialog, in tudi vsak dialog ni dramatski. (Tako na primer pogovor ženic, ki so Prešerna »pri kofeti« opravljale — prim. 4. gazelo — ni bil dramatski, tak bi bil postal šele tedaj, ko bi se bile [zavoljo njega] sprle ali si celo skočile v lase).

II. V eni in isti drami se sme spor od začetka do konca sukati samo okoli enega in istega predmeta, ker sicer drama ne bi bila enotna in torej tudi ne umetnina (gl. str. 4.). Iz tega pravila pa sledi, da dramatik v dialogu ne sme prikazovati nič takega, kar ni v zvezi s tem spornim predmetom. Zato mora dejanje voditi varčno, zgoščeno, napeto, dosledno, pospešeno, udarno in premočrtno ter prikazati tudi nagibe delujočih oseb, ker nam sicer njihove odločitve ne bi bile umljive.

Ker čas neprestano teče iz prihodnosti preko sedanosti v preteklost, ali drugače gledano: ker se sedanost — in to je čas dramatskega dejanja — neprestano pomika iz preteklosti proti prihodnosti, dejanje v drami nikoli ne sme zastajati, kaj šele stati.

Ker je prizorišče dejanja v drami praviloma samo eno in čas dejanja sedanost, zato dramatik več istodobnih dejanj ne more prikazovati enega za drugim in več raznodobnih dejanj kot istodobnih. Če se mora poleg glavnega dejanja ozirati še tudi na kako drugo istodobno dejanje ali mora poseči v preteklost ali v prihodnost, mora v glavno, dramatski prikazano dejanje vplesti epska poročila. Sredstva takih poročil so: sel, pismo, priče in njihova izpoved, »teichoskopía« (gledanje z zida in poročanje o tem, kar se v daljavi godi — po Homerjevi Iliadi, III. spev, verz 161. ss.), gledališče v gledališču, daljnogled, telefon, televizor; sanje, slutnje, vizije, prerokbe, znamenja, prikazni itd. Nekatera izmed njih pomagajo ustvarjati posebno razpoloženje in torej spadajo k lirskim elementom drame.

Poizkusi z dvojnimi dejanjem (v baročni in tudi novejši dramatik), da se na odru menjava po en prizor enega s po enim prizorom drugega dejanja, se niso obnesli, prav tako ne poskusi z več prizorišči. Če je na odru več ločenih prizorišč obenem, dejanje more ob istem času teči samo na enem prizorišču, na drugih pa mora medtem manj ali bolj zastajati. Niti večkratnega dejanja niti več

prizorišč obenem pa gledalec ne more pazljivo zasledovati in take drame sploh niso enotne umetnine, ker niso »organizem« (gl. 4. str.). Tudi ti poskusi greše proti našemu II. pravilu.

Glavna tipa sta analitična in sintetična tehnika. Dejanje analitične drame sega iz preteklosti v sedanost, vse odločilno je junak že v preteklosti storil, edino, kar je še treba, je, da se pomen teh njegovih nekdanjih dejanj odkrije in spozna ter v preteklosti zapleteni vozle razplete. (Prim. Sofoklejevo tragedijo Kralj Ojdipus.) — V sintetični drami se pa dejanje zasnuje v sedanosti in razvija v prihodnost, vozle se pred nami najprej zapleta in šele potem razplete. (Prim. Shakespearovo tragedijo Macbeth.)

Ena in druga tehnika ima svoje prednosti in pomanjkljivosti. Največja prednost analitične tehnike je v tem, da pesnik lahko odkriva preteklost in sploh vodi dejanje tako, kakor najbolje kaže, ter s tem v polni meri zadosti II. pravilu; glavni njen nedostatek pa je v tem, da je v nji junak brez subjektivne, torej brez prave krivde ali zasluge, saj je nekaj storil, ne da bi bil natančno poznal vse okoliščine ter pomen in smisel svojega dejanja. V sintetični drami pa junak dobro ve, kaj hoče in kaj dela, zato je polno odgovoren in res zasluži kazen ali plačilo, toda silno težko je tako dramo zgraditi tako, da vseskozi ustreza II. pravilu. Zato je Schiller v nekaterih svojih dramah uporabljal obe tehniki obenem. (Glej njegove tragedije Wallenstein, Marija Stuart in Mesinska nevesta.)

Znana Freytagova ponazoritev zgradbe dramatskega dejanja v obliki mnogokotnika ob trikotniku¹ velja samo za »arhitektonsko« zgrajene drame, poleg takih so pa še drame s svobodnejšo, skladbi muzikalnih umetnin podobno tematično kompozicijo, na primer Heinricha Kleista tragedija Penthesilea in Augusta Strindberga drama V Damask.

Tehnika drame je seveda zelo odvisna od oblike in ureditve odra in gledališča, saj je velikanska razlika na primer med odrom v zaprtem poslopju in med odrom na prostem ali med antičnim, srednjeveškim in našim odrom in gledališčem sploh.

c) Čista lirika posebne tehnike nima, neki zavesten načrt je samo v tem, kako naj lirik najbolje uredi svoje pesmi, preden jih izda zbrane v knjižni obliki, saj taka zbirka ne sme biti samo vsota pesmi v poljubem, pa tudi ne v časovnem redu njihovega nastanka, temveč mora tudi sama biti lepo razčlenjena in zaokrožena »organska« celota. Take so na primer Prešernove Poezije in poedine Župančičeve knjige lirskih pesmi.

Pač pa smemo zavoljo njihovih nelirskih razstav in govoriti o tehniki dramatsko-lirskih in epsko-lirskih pesnitev (glej str. 148), ker ima razen dramatskega prikazovanja tudi epsko poročanje svojo posebno tehniko, ima jo pa — iz istega vzroka — tudi lirsko-dramatsko-epska balada (glej str. 149). Pri baladi gre za to, kako naj pesnik poroča, da dovolj izrazi skokoviti značaj njenega dejanja, kako naj skladno ubere čutno-stvarno spodnje in nad-

¹ Sophokles. Kralj Oidipus. Prevedel Anton Sovrè. Str. 25.

čutno-učinkujoče zgornje dejanje ter s čim naj zbudi »baladno« razpoloženje.

d) **Epska** tehnika sloni na dveh dejstvih: prvič gre pri epiki za poročilo, drugič pa pripovedovalec zavzema posebno mesto kot posrednik med preteklim dogajanjem in v sedanjosti navzočim občinstvom ter se zato mora ozirati na oboje. Poročati mora tako, da o verodostojnosti in o »višji« resničnosti tega, kar poroča, občinstvo popolnoma prepriča, razen tega pa mora njegovo pripovedovanje vzbujati v občinstvu zanimanje in napetost ter biti lepo razčlenjeno in zaokroženo, ker sicer njegovo poročilo ne bi bilo besedna umetnina (str. 4). Odkriti pa mora tudi (vnanje) vzroke dogodkov in vsaj posredno, to je po vnanjem izrazu, duševno življenje, posebno (notranje) nagibe delujočih oseb. Sam mora biti v tem dosleden, vzroki in nagibi pa vsaj možni in verjetni, če že ne nujni. Končno pa mora pripovedovanje, če naj bo čisto epsko, biti popolnoma mirno, predmetno in pravično (»sine ira et studio«) ter vzvišeno nad dogodki in ljudmi, o katerih poroča.

Reči se sme, da so pravi, rojeni epiki glede tehnike prav tako ali še bolj iznajdljivi kakor dramatik, zato nam je v poseben čar in užitek, če jim gledamo na prste, to je, če ne pazimo samo na to, kaj pripovedujejo, temveč tudi na to, kako to delajo (glej str. 5).

Poedina čisto lirski pesem ima vedno značaj odlomka od celotnega pesnikovega doživljanja in tudi poedina drama je po svojem bistvu ter zavoljo zahtev, ki jih imata oder in predstavljanje, po obsežnosti svoje snovi, prostoru in času tako omejena, da nam globlje »metafizično« ozadje prikazanega dejanja daje samo slutiti. Epska pesnitev pa je popolnoma neomejena, saj nas na primer vodi Homer sem ter tja po zemlji, Olimpu in Hadu ter kaže v preteklost in prihodnost. Dante pa nam poroča celo o peklu, vicah in nebesih. Izmed novejših epikov nam dajejo Balzac, Zola, Galsworthy in drugi romanopisci s svojimi (rodovnimi in družabnimi) romani v serijah ali ciklih posebno obsežne razglede po svetu in človeškem življenju, poedini roman je pa samo manjši izsek iz celotnega dogajanja (dasi je snovno mnogo bogatejši kakor poedina drama), zato se pa lahko spušča v podrobno poročanje o duševnem življenju svojih junakov in junakinj.

Če epski pripovedovalec hoče zadostiti vsem svojim nalogam, kakor smo jih navedli v prvem odstavku tega oddelka (8. d), tedaj se vsaj v obsežnejših delih ne more popolnoma izogniti objektiviranju subjektivnega in subjektiviranju objektivnega, to dvoje se pa še v enem in istem takem delu navadno prepleta. Subjektivno pripovedovanje skuša vzbuditi čim večje zaupanje občinstva s tem, da se sklicuje na očividec, priče, spomine, pisma, dnevnike, zapisnike, listine in druge vire, z druge strani pa tudi objektivni pripovedovalec vsaj na enem mestu postane subjektiven, ker si ne more kaj, da nas ne bi nagovoril ter v svoje poročanje vrival svojih razlag, preudarkov, sodb in nauk.

Subjektivnost najbolj objektivira pripovedovanje v prvi osebi, zato so ga uporabljale že stare čudežne zgodbe in vizije

(kot telesno potovanje živih oseb po onstranstvu in njihovo pripovedovanje o tem po njihovi vrnitvi na zemljo, na primer XI. spev Odiseje — Odisej v Hadu), pa tudi potniški, pustolovski in pavlihovski romani ter — kot odpor proti njim in parodija nanje — lažnive pravljice (Lažnivi Kljukec); pozneje so nastali še roman v pisnih, v obliki dnevnika, razvojni ter (navidezno) avtobiografski roman. Ti so posebno prikladni za odkrivanje notranjega življenja v njih nastopajočih oseb, ker je v njih poročevalec obenem glavni junak in zato lahko ve tudi za svoje največje skrivnosti. Sem spadajo tudi tisti zgodovinski romani, v katerih se je pesnik popolnoma skrival za kako (resnično ali izmišljeno) zgodovinsko osebo in daje nji pripovedovati, bodisi da je ta človek glavni junak ali samo manj pomemben očitivec in soudeleženelec dogodkov (primerjaj Tavčarjevo Visoško kroniko).

Ker človek po lastnem izkustvu ne more poznati in zato tudi ne pripovedovati vsega svojega življenja s svojim rojstvom in svojo smrtjo vred, zato dajejo epiki svojim poročilom v prvi osebi po potrebi okvir v obliki prologov in epilogov izdajateljev rokopisne zapuščine glavnega junaka. Tak »izdajatelj« jo včasih za natis celo »popravi«, »dopolni«, »skrči« ter kritizira njo in njenega pisca. (Prim. Stritarjev roman Zorin.) Pri romantikih z njihovo ironijo je »izdajatelj« včasih tako površen, da zamenja poedine strani in celo poglavja ter tega niti tedaj ne opazi, ko je delo že natisnjeno.

Pripovedovanje »ab ovo Ledae« v strogem časovnem redu ni posebno učinkovito, zato navadno fabulisti svojih junakov ne spremljajo na vsej njihovi življenjski poti po vrsti od rojstva in plenit preko prvih korakov itd. itd. vse do smrti in pogreba, temveč nam jih predstavijo že odrasle in v zanimivem položaju ter jih potem na njihovi življenjski poti nekaj časa spremljajo. Šele nato nas naenkrat ali v presledkih seznanijo z njihovo preteklostjo, jih spet dalje zasledujejo in končno svoje poročilo zaključijo.

Epiki lahko odkrivajo tudi prihodnost ter v svoje glavno poročilo vrivajo epizode in cele povesti. Včasih uvajajo med poročevalca in občinstvo enega ali več manj ali bolj samostojnih in dejavnih poslušalcev. Če uporabljajo več poročevalcev, morajo biti razlike v načinu njihovega pripovedovanja.

Posebne vrste okvir je okvir pri vencu ali ciklu pravljic, krajših povesti ali novel, posebna vrsta pripovedovanja pa kronikalni roman (povest), na primer Tavčarjeva povest Grajski pisar. V takih spisih mora imeti jezik starinski značaj, ker je tedaj poročilo verjetnejše.

Pripovedovanje v prvi osebi ima svoje prednosti in senčne strani, ravno tako ima oboje tudi čisto objektivno poročanje. Glavni nedostatek pripovedovanja v prvi osebi je ta, da je tak pripovedovalec drugoten ter ne more in tudi ne sme imeti tolikega obzorja ter tolike objektivnosti in vzvišenosti kakor objektivni. Na objektivnega namreč kaj lahko pozabimo, na subjektivnega pa ne in dalje je subjektivni poročevalec nujno pri dogajanju manj ali bolj prizadet. Zato ne sme poročati več kakor to, kar je sam zaznal in

izvedel ter po svojih zmožnostih mogel zaslutiti in dognati. Za notranje življenje drugih oseb si mora pomagati s pismi itd., s svojim prisluškovanjem in celo čarovnijo. Objektivni pripovedovalec je sicer svobodnejši, zato pa nima neposrednega vpogleda v duševno življenje svojih junakov, temveč je navezan na njegov vnanji izraz pri njih, tega pa more samo tolmačiti.

Kratko se da reči: objektivno poročanje je pragmatično, subjektivno pa psihološko.

Posebno zanimiv način, kako pisatelj lahko menjava pripovedovalca in način pripovedovanja, vidimo v delih, kakršno je na primer Ulysses, spis angleškega, prav za prav irskega pisatelja Jamesa Joyce-a: v njem se menjavajo in mešajo objektivno poročanje, pripovedovanje v prvi osebi, dialog in monolog, dogajanje obsega samo en dan, a zato izvemo prav vse, kar je junak v teh 24 urah zaznal in mislil, čutil, želel, hotel in storil. Toda takim spisom se da ugovarjati iz umetnostnih (glej str. 4) in izvenumetnostnih razlogov (glej st. 49. ss.), ker ne razločujejo med bistvenim in nebistvenim ter med zdravim in nezdravim in npravno dobrim in zlom.

(Dalje.)

KAREL MAUSSER:

Psalm

Pesek sem v globočini tvoje svete vode, o Bog,
ki ji ne vidim gladine;
tako daleč spodaj sem, sredi temine,
ki me objema okrog in okrog.

Čutim oljnat mir, ki je nad mano,
in lahne udare labodjih kril;
celo petje čujem — morda prebelih vil —,
ki prodira v to globočino neznano.

Raztegni vode ali zvišaj dno,
da bom bliže gladini in petju,
da bom poslušal v svetem zavzetju,
kaj vile ob vodi prebele pojó.

Vsaj blesk tvoj naj vidim; potem me lahkó
še globlje potoneš, v še hujšo temò.

Študent

(Prirodopisna študija.)

Goljufivi študent (h. studiosus fraudulentus) je nekaka sraka med dijaki, ki se hoče ponašati z znanjem, katerega si pridobi pri tovariših drugih plemen, to pa furtimatim (tatinsko). Zato si prizadeva, da dobi, če ne za soseda pa vsaj v bližnjo svojo okolico kakega pridnega študenta. Najbolj se udejstvuje pri pismenih nalogah. Ker se po mnenju modernih zoologov tisti ud bolje razvije, ki se pridno rabi, ima goljufivi študent vid posebno razvit in poostren, tako da vidi kar čez več klopi v zvezek tovariša, od katerega hoče prepisati.

Zna si pa pomagati še na drug način. Kar misli, da mu bo pri nalogi koristilo, si spiše na majhne listke, ki jim pravijo v študentovskem narečju »plonkarski listki«, prenašanju njih vsebine v zvezek pa »plonkanje«. Listke spravijo na tak prostor, kjer jih imajo pri rokah in so obenem varni pred profesorjevimi očmi. Znano je, da imajo nekateri ljudje tako imenovani zbirateljski nagon. Eni zbirajo gumbe, drugi star denar, drugi zopet znamke itd. Profesorji pa zbirajo plonkarske listke. Spravljajo jih z velikim veseljem v svoj zapisnik ali pa celo v dnevnik kakor rastlinoslovec cvetice v herbarij. Zato preže nanje, kadar pišejo študenti nalogo, kakor mačka na miš in pograbijo vsakega, kakor hitro ga zagledajo. Pri samcih je tak lov na plonkarske listke lažji kakor pri samicah. Goljufivi študent drži navadno listek v roki ali ga skriva pod klopjo ali ga vtakne v zvezek, kjer ga profesor laže zapazi, če dobro vidi. Študentke imajo pa varnejša skrivališča. Plonkarske listke si namreč rade pripenjajo na rob krila, to pa celo na notranjo stran, kjer so pristopni samo profesorjem feminini generis, medtem ko oni masculini generis ne morejo do njih. Tako zasledovanje in zbiranje listkov jim namreč prepoveduje njihova sramežljivost (pudor paedagogicus). To lepo in za profesorja, ki dresira samice, celo potrebno lastnost, namreč pudorem, poznajo goljufive študentke dobro in jo pridno izrabljajo, oziroma zlorabljajo.

Goljufivi študent si tudi pri svojih strokovnih pogovorih s profesorji pontaga, če mu poide tvarina, kar se večkrat zgodi, ali se ne more spomniti kakega izraza, ki ga profesor od nje zahteva. Vse take in enake zahteve so zapisane v šolski knjigi, v katero študent tu in tam pogleda, kadar mu zmanjka besede, kakor kak slavnostni govornik, ki drži pisani govor v rokah, da laže prosto govori. Žal, da profesorji nočejo študentu priznati istih pravic, kakor jih uživajo slavnostni govorniki, ter tak vpogled v knjigo kaznujejo, da imajo vsi študenti med izpraševanjem knjige zaprte; edini, ki jo sme imeti odprto in brez kazni vanjo pogledati, je profesor sam. V tem slučaju seveda goljufivemu študentu njegov vid, in naj je še tako oster, nič ne pomaga. Zato ni čudno, da vidi studiosus fraudulentus v tem veliko

krivico, če profesor iz knjige vprašanje bere, njemu pa ne dovoli, da bi iz svoje knjige bral odgovor, ki je navadno daljši ko vprašanje in se tudi teže zapomni.

Omenil sem že, da se goljufivi študent v šoli rad ponaša s furtivnim pridobljenim znanjem, kakor v basni sraka s pavovim perjem. Vendar ni to edini nagib za goljufije in plonkanje. Najmočnejši nagib za rabo plonkarskih listkov in drugih pripomočkov je ljubezen do profesorjev.

Znano je, da profesorji, naj bodo že tega ali onega spola, splošno ne popravljajo radi nalog, zlasti slabih ne, pri katerih porabijo veliko rdečega črnila, ki je dražje od črnega. Zato jih vsaka naloga, v kateri kar mrgoli napak, zelo razburi. To razburjenje se pokaže zlasti v nizki številki, ki jo z nekako jezo zapišejo pod nalogo, ki je skorigirana bolj podobna Rdečemu morju kakor šolskemu pismenemu izdelku.

Goljufivi študent bi pa rad profesorja obvaroval tega nepotrebne in za zdravje škodljivega razburjenja, prav tako bi mu tudi rad prihranil stroške za rdeče črnilo, vse to pa iz gole in nesebične ljubezni. Ker se pa zaveda, da njegovo znanje, ali bolje rečeno, neznanje ne zadostuje za vsaj »prav dobro« nalogo, si skuša pomagati z različnimi umetnimi pripomočki, katere smatrajo profesorji v svoji kratkovidnosti za goljufijo. Da, še več! Studiosus fraudulentus je skromen in noče svojih dobrih del na veliki zvon obešati. Zato jih opravlja tako, da ne ve levica (profesor), kaj dela desnica. Če pa »levica« to zve, gotovo ni študent kriv.

Goljufivi študent je navadno krotke narave in molče trpi, da mu profesor odvzame zvezek, kadar ga zaloti pri plonkanju. Ker potem nima dela, sedi mirno v klopi in gleda sočutno svoje tovariše, ki se morajo še mučiti z nalogo.

Studiosus fraudulentus je pozneje v življenju večkrat zelo poraben in si zna v zadregi prav tako pomagati, kakor si je pomagal v šoli.

Smolasti študent (h. stud. piceus) ima svoje ime od smole (pix), ki se ga navadno stalno drži. Ta smola je kriva, da je študent navadno to vprašan, česar ne zna, in takrat, ko bi rad imel, da bi ga pustili v miru in ne spraševali tega, česar itak ne morejo od njega zvedeti. Prav ista smola je tudi kriva, da mu profesor ne da do besede, kadar bi mu rad kaj pametnega povedal, da ni nikdar bolan, kadar je šola, pač pa večkrat o prostih dnevih, ko mu bolezen nič ne koristi, dalje... Toda, čemu bi našteval, česa vsega je smola kriva? Kdor ima smolo, ima pač smolo. V dijaški knjižici ima smolasti študent večinoma same trojke, med katere včasih celo kaka dvojka zaide. Tega pa ni kriv profesor, ki ga je prav to vprašal, česar ni znal, tudi ne študent, od katerega je hotel profesor prav to zvedeti, česar se ni slučajno naučil, pač pa tista nesrečna pix, ki ima v genetivu picis. Vendar bi smola ne imela tako hudih posledic za študenta, če bi jo hoteli profesorji priznati in vpoštevati. Tako pa poznajo le tisto smolo, ki jo smolarji nabirajo v jelkovih in smrekovih gozdovih.

Smolasti študent je, če se prerije skozi gimnazijo, za marsikatero delo pripraven; smola se ga pa le navadno drži vse življenje.

Mazaški študent (h. stud. šmiracius) se najlaže spozna po prstih, ki so skoraj vedno namazani z neko temno tvarino, o kateri trde nekateri zoologi, ki hočejo vedno kaj novega odkriti oziroma iznajti, da se mu odceja skozi kožne luknjice. Pa bo že obveljalo, kar je od nekdanj znano: da imajo mazaški študentje neko posebno slabost za črnilo, s katerim si pomažejo prste, večkrat tudi obraz, zlasti njegov osrednji del — nos. Prav tako mažejo radi zvezke, knjige, sploh vse, kar jim pride pod roke. Najljubši lik, s katerim krase svojo imovino iz papirja, pa tudi tujo, je s črnilom izpoljen krog, kateremu pravijo packa. Dognano je, da je v plemenu mazaškega študenta več samcev ko samic, ki si pač rajši mažejo ustnice, lica in kvečjemu še nohte.

Studiosus šmiracius se izmuzne navadno kljub umazanemu prstom, knjigam in zvezkom skozi vso gimnazijo gladko iz razreda v razred in postane pogosto zelo koristen delavec v človeški družbi. Šmiracius pa ostane navadno vse do smrti.

Lahkomiselni študent (h. stud. petulans) je zelo vesele narave in velik optimist, ki se prav nič ne razburja, če ima v prozivniku toliko cvekov, da ni več prostora zanje. Tudi tiste dvojke, ki jih najde konec šolskega leta v spričevalu, ga ne spravijo iz ravnotežja. Sprva se sicer nekoliko začudi, kako so se drznili profesorji njegovo »obsežno znanje« tako slabo oceniti, potem pa najde kmalu zopet ravnovesje in preživlja počitnice tako veselo, kakor bi bil razred z odliko dovršil. Profesorji imajo lahkomiselnega študenta na splošno radi in ga zato večkrat obdrže po dve leti v istem razredu. Ker študira na ta način dolgo vrsto let, pride iz gimnazije že precej »zrel«.

Lahkomiselni študenti so navadno dobrega srca in zapravljajo denar, svoj in tuj, če pridejo do njega. Pri ljudeh so priljubljeni kot veseli družabniki, za resno delo pa niso. Zato bi človeška družba prav lahko brez njih shajala, da, laže kakor z njimi.

(Dalje.)

SFINKS:

Težka srebrna luč

Težka srebrna luč
na nevidnih vezeh visi
nad vali modrih mrakov —
le plamen v nji jo drži
na sredi gotskih stebrov.

Joj, svinčeno telo
nad prepadi, globinami —
polet in cilj negotov...
Ti duhu svetlobe prilij,
da najdem k Tebi domov.

Jurjevčeva Minka

Vlak se še ni dobro ustavil, ko je Minka že skočila po stopnicah iz vagona, da je sprevodnik nejevoljen zagodrnjal nekaj o nesreči. Minka ga je le začudeno pogledala in odbrzela naprej. Kar jezna je bila, ko jo je pri izhodu ustavil vratar in zahteval vozni listek. Pa na srečo ga je v torbici še hitro dobila, ga oddala in odhitela. Mudi se ji, zelo se ji mudi. Morebiti dobi v mestu še avtobus, da bo prej doma. Čez Savski most kar teče in v Jelenov klanec tudi. Toda avtobusa ni več. Seveda, se spomni, saj s tem vlakom nima zveze. Zdaj bo torej treba peš. Kar po cesti bo šla. Morebiti jo dohiti kak znanec in jo povabi na voz. Sicer trese, a hitreje je le. Ko se ji pa tako mudi! Dopoldne je dobila v šoli dopisnico, naj pride domov, če more. Pa je komaj razbrala, kaj hoče tisti, ki ji je pisal. Spodaj je sicer napisal materino ime, a pisava ni materina. Mati piše v zverženih vrstah in vsako besedo z veliko začetnico. Ta pa je napisal v ravnih vrstah, le črke so čudne, da je kaj. Da je mati bolna, piše, zato sama kajpada ni mogla pisati. No, pa naj ji je pisal kdor koli; da bi le mati ozdravela.

Vonj po kruhu, pravkar pečenem, ji je napolnil nosnici in jo zmotil v mislih. Stopila je v pekarno in kupila hlebček maslenega kruha za mamo. Bolniku vsak kruh ne diši. Maslenega bo pa mama že jedla. Sicer njej sami tudi diši, da bi kar ugriznila, pa se premaga. Zaradi mame. Hlebček ji nese, volneno ruto pa Baragovo Dušno pašo. O božiču je tožila, da iz Večne molitve ne more več brati, ker je predroben tisk. Da bi rada Dušno pašo, kot jo ima Štrukljeva Meta. Tam bi že še za silo razbrala črke. Zato ji jo je kupila. Ravno včeraj — prvega — je dobila denar za inštrukcije, pa je kar kupila. Bolnik mora nekaj imeti, da si čas preganja. Tako bo mami Dušna paša v boleznii še bolj prav prišla.

Na Kokriškem mostu jo je dohitel Štrukelj. Je bil pač v Kranju po opravkih, ko ima štacuno doma. Za štacuno je pa zmeraj treba kaj dovažati. Minke ni spoznal. Saj ni pričakoval, da je tu. In čisto na drugem koncu Senčurja ima hišo, da jo najbrž še sicer komaj loči od drugih. Ko je bila še majhna, jo je pač dobro poznal. Ker sta bili z njegovo Angelico zelo prijateljici, je bila skoraj vse nedelje pri Štruklju. Ko človek raste, se pa tudi obraz spremeni. Zavpiti je morala nad njim, da je ustavil. Ko je bila na vozu, ga je brž vprašala, kako kaj mati. Pa Štrukelj niti vedel ni, da je Jurjevka kaj bolna. Sicer se spomni, je prav počasi povedal, da so šli predvčerajšnjim v spodnji konec vasi obhajati, pa so ljudje pravili, da starega Milača, ki ga pač starost zdeluje. Pri materi bo pa najbrž kakšna španska, je dejal.

Potem sta molčala. Štrukelj je sploh rad molčal, kar je bilo to pot tudi Minki všeč. Proti svoji navadi pa je poganjal, da je konj tekel večkrat skoraj po zajčje. Tako sta bila o Marijah že v Senčurju. Štrukelj je omenil, naj se kar z njim pelje, da je bo Angelica gotovo vesela. Pa je rekel menda le zaradi lepšega. Saj je vedel, da dekle komaj čaka, kdaj bo doma. Kar vrglo jo je z voza in za vrtovi je proti domu tekla, kolikor ji je duša dala.

Čisto upehana se je ustavila pred domačo bajto. Začudila se je, ko je na prag prištorkljala Liznica z burklami v rokah.

»Tak si le prišla,« jo je pozdravila.

»Kaj pa mati?«

»V hiši leže. Ali si kar peš?«

Minka ni odgovarjala. Samo odkimala je in stopila mimo nje v hišo.

»Minka,« jo je mati spoznala, ko je bila še v veži. Minka je bila vesela. Saj jo je po poti sem pa tja begala misel, da bo mater našla že mrtvo. Segla je v roko, ki jo je ponujala mati, in jo dolgo držala.

»Ali vam je hudo?«

»Zdaj je že bolje. Saj je bil samo prehlad. Stol si prinesi pa zraven postelje sedi in kaj povej. Saj sem pravila Liznikovi teti, naj ti nikar ne piše. Pa se menda vendar nisi preveč ustrašila? In šolo boš zamudila!«

»Kaj zato! Je že prav, da je pisala. Le zakaj že prej ni! — Kaj pa, da ste kar v temi? Ali vam luč našgem?«

»Ni treba, saj se tudi v temi lahko pogovoriva.«

»Kruha sem vam prinesla. Ali boste jedli? Je maslen.«

»Ne bom zdaj. Ali pa mi odlomi za ena usta,« si je premislila, da bi hčere ne užalila.

»Brž se pozdravite,« ji je Minka ponujala kruh. »Volneno ruto sem vam kupila, da jo boste nosili.«

»Oh, saj bi bila polvolnata dobra.«

»Pa Dušno pašo sem vam prinesla, da boste brali.«

»Zdaj je sama ne bom več brala,« je mati povedala počasi, kot bi jo dušilo.

»Zakaj ne?«

»Ker ne vidim. In nikoli več ne bom videla,« je zajokala bolnica

»Mama!« so oblile solze tudi Minko. In jokali sta tako krčevito, da so tudi Liznici, ki je v veži prala kašo Minki za večerjo, tekle solze po licih. Rada bi šla tolažit, pa ni vedela, kaj naj bi rekla — — —

Večerja je ostala skoraj nedotaknjena. Samo Liznica je dvakrat zajela in potem šla, da je še doma skuhala in spravila otroke k počitku. Minka niti k mizi ni prišla, čeprav je bila lačna in ji je druge krati kaša dišala, da bi smrt snedla na njej, mati je pa že prej Liznici naročila, naj ji samo malo rožnatega čaja zavre. Tega je zdaj spila in potem pripovedovala, da se je prehladila, ko je tisti ponedeljek pred svečnico v Kranju copate prodajala. Ko je že nekaj dni ležala, so ji pa kar na lepem oči odpovedale. Liznica ji zdaj kuha, ko sama ne more. Sicer je že toliko boljša, da čez dan vstaja in gre malo po hiši, kuhati si pa ne more, ker ne vidi. Koj je mislila, da bo slepota prešla. In res, odkar ji je v prsih odleglo, vsaj toliko vidi, da loči dan od noči. Delati pa ne more še prav nič. Liznica se je kajpada naveličala opravljati dvoje gospodinjestev, pa je pisala po Minko, čeprav ji je zelo branila. Pa je dobra ženska, ta Liznica, kljub temu. Brez nje bi bila najbrž že mrtva.

Potem je Minka povedala, kako ji je bilo po božiču v Ljubljani in kako je danes hodila domov, nato pa je na materino željo brala razloženo češčenamarijo iz Dušne paše. Ko sta odmolili še rožni venec in litanije, si je Minka postlala za pečjo in legla.

Toda spati ni mogla. Poskusila je nekajkrat z molitvijo, pa ji tudi ni šlo. Venomer je morala misliti na materino bolezen. Čudila se je v Ljubljani, da matere po božiču nobenkrat ni bilo na spregled, ko je prej vendar vsak mesec vsaj enkrat prinesla v mesto copate prodajat. Pa tudi odgovora na pismo ni bilo. Seveda, ko je pa mati bolna ležala in ni imela za postrežbo drugega človeka kot Liznico, ki ima že doma dela čez glavo. — Ko bi se bila Minkina oče in mati

poročila, bi bilo pač precej drugače. Tako pa je oče vzel drugo, in pustil, da so grunt zapisali na ženo, da bi mu mati niti s sodnijo ne mogla do živega. Mati pa se je v svoji bajti gnala in gnala: poleti z jagodami in borovnicami, jeseni z gobami, pozimi s copatami in spomladi s peharji, da je preživljala starega očeta, sebe in hčer.

Ko je bilo Minki šest let, je stari oče umrl. In ko ji je bilo deset let, je povedala mami, da bi bila rada učiteljica. Ker se je dobro učila, jo je mati dala v šole. Štiri leta je še kar šlo, ko je bila pa Minka v peti, so materi prihranki čisto pošli, sproti ni zaslužila dovolj. Minka je morala začeti z inštrukcijami. Letos, ko je v sedmi, pa se že sama preživlja — hrano dobiva prav za prav zastonj v zavodu, kjer je prva štiri leta stanovala in kjer si je mesto učiteljskega izbrala profesorski poklic —, sem pa tja ji kak dinar še ostane, da materi kaj prinese, ko pride za počitnice domov. A mati ji seveda vse desetkrat in stokrat povrne. Saj sama tako malo porabi. Odkar je Minka v šolah, je imela mati menda samo dva predpasnika nova pa morda kako pavolnato ruto. Da bi imela še kaj drugega, se Minka ne spomni. Ni čudno, da se je prehladila, ko je pa tako slabo oblečena...

Nekaj strašnega bo, če mati ne bo več videla. Minka si tega kar misliti ne more. Vse mora poskusiti, da ji reši oči. Seveda, k zdravniku bo treba. Ali pa kar v bolnišnico. Liznica je doslej mater zdravila le z rožami. Pa tudi mati sama se zdravnika boji. Bolnišnice pa še bolj. A jo bo že pregovorila. Saj zdaj ima še nekaj denarja od inštrukcij. Stanovanja v Ljubljani za ta mesec sicer še ni plačala, pa bodo že počakali, ko je bila drugekrat vedno redna. Kar jutri bosta šli na avtobus in v bolnišnico. Zdaj je mati toliko že pri moči, da bo zdržala do Ljubljane. Tudi sama mora nazaj, da preveč šole ne zamudi in ne izgubi inštrukcij. Sedajle proti koncu leta je težko kaj dobrega dobiti.

Vzdihnila je.

»Kaj pa hodiš tako daleč po sapo?«

»Sem mislila, da že spite,« se je ustrašila Minka materinega glasu, potem pa ji razložila svoje načrte. Materi je bilo všeč, saj ji je Minka tako svetovala; samo odhod sta od zjutraj preložili na popoldne, da bo šla jutri Minka še k županu, da bi stroške za bolnišnico plačala občina, ker jih sami ne zmoreta...

Štirinajst dni je bila Jurjevka v bolnišnici, ko so ji povedali, da ji ne morejo pomagati. Da so oči čisto zdrave, so rekli, le živca nista za nič. Jurjevka je pričakovala, da bo najbrž kaj takega, in je ni preveč zadelo. »Za pokoro naj bo,« je rekla usmiljenki, ki jo je tolažila. Hudo ji je bilo le zaradi Minke. Kaj bo reva zdaj počela?

Minka je bila v resnici vsa zbegana. Kaj naj stori? Jutri mora spremiti mater domov. To bo storila. Toda ali naj jo potem pusti, da bo hodila od hiše do hiše, ko se sama ne more preživljati, ali naj ostane pri njej doma, obesi šolo na kol in se loti dela?

Pri inštrukcijah je bila čisto raztresena. In ko je prišla domov, ni mogla študirati. Pa tudi obstanka ni imela doma. Begala je po mestu sem in tja in nazadnje našla v frančiškansko cerkev. Morebiti še nikoli ni tako pristržno molila kot takrat. In dolgo je klečala pred črnim Marijinim kipom za velikim oltarjem. Ko pa je odšla domov, je vedela, kaj bo storila.

Da, vedela je. Prav na kratko bi lahko povedala, kaj bo storila. Še nocoj bo odpovedala stanovanje in inštrukcije, jutri se odjavi še v šoli, pobere svoje stvari in gre z materjo. Lotila se bo dela, da bo preživljala mater in sebe, saj mora priznati, da je mati prav za prav le zaradi nje izgubila vid. —

Jurjevčeva Minka je postala fabričanka. Štrukljeva Angelica ji je pre-
skrbela delo v neki kranjski tovarni. Osem ur na dan dela, sicer pa je pri materi
in skrbi zanjo. Včasih ji bere kaj iz Dušne paše ali Življenja svetnikov, sem pa
tja kaj zapojeta, včasih ji pomaga, ko kljub temu, da je slepa, plete peharje,
navadno pa študira. Učiti se mora na glas, da materi ni dolgčas, saj se ji že čas,
ko je Minka v tovarni, vleče kot večnost in pol. Tako seveda tudi mati ve, kdaj je
bila francoska revolucija, in naučila se je celo izgovarjati francoske nosnike, pa
tudi kemijsko formulo za vodo in nekatere prvine že pozna.

Obe sta dobre volje kot še nikoli in Minka trdno upa, da bo junija za nekaj
dni dobila dopust in napravila privatni izpit čez sedmo, ko je redno ni mogla
dokončati. Saj z denarjem zaradi tega že zdaj varčuje kar se da. Šenčurjanom
se smili in tu pa tam prinese kaka gospodinja malo pšena ali ješprenja za mater.
Kaj takega se v Minkinem gospodarstvu precej pozna.

In morebiti bo fabričanka Minka kljub materini nesreči kdaj še profesorica.

FRANCE MIKLAVČIČ:

Na valovih Tihega morja

(Iz spominov na Novo Zelandijo.)

9.

Polagoma smo se bližali velikemu ameriškemu kontinentu in vseh potnikov
se je jelo pollaščati čudno razburjenje. Pregledovati smo namreč začeli stroge
ameriške predpise glede pristanka in mnogih se je že poprijemal strah in dvom,
če bodo sploh mogli stopiti na suho. Treba je bilo podpisati izjavo, da človek ni
bil nikdar zaprt, da nima nobenih telesnih napak, posebno pa ne očesnih bolezni,
in kot so pravili, je treba tudi dokazati, da se bomo mogli preživljati s kakšnim
poštenim opravilom ali rokodelstvom. Kar vesel sem bil, da bi se v skrajnem
slučaju mogel sklicevati na svojo vrtnarsko prakso. Seveda so nas potolažili, da
se ti predpisi na zapadni ameriški obali ne izvršujejo tako strogo kot na vzhodu,
ker je naval evropskih izseljencev vedno pritiskal le na vzhod.

Posebno zadnji večer na ladji, dne 7. julija, je potekel v znamenju velike
napetosti, saj smo bili takorekoč že tik ob robu novega sveta, kjer naj marsikateri
izmed nas nanovo poizkusi svojo srečo. Mimogrede sem tudi opazil, da so vedno
bolj stikali glave kapitan, moj »brežični«
prijatelj Sparks in ladijski detektiv. Morale so jih pač mučiti skrbi in odgovornost za potnike ali pa so imeli kake
uradne tajnosti... Tudi vprašanje alkohola je razburjalo njegove oboževalce.
V Ameriki je namreč takrat vladala »prohibicija«, ki je prepovedala vsako točenje
alkoholnih pijač. Zato je bilo treba tembolj izkoristiti zadnjo priliko in zaradi
tega je bila točilnica v baru odprta do ranega jutra. Divjanje in popivanje je
bilo celo noč naravnost obupno, tako da smo se zmerni elementi morali hitro
umakniti v ozadje ali pa v varna skrivališča svojih kabin. »Dobro informirani«
krogi so pa v tolažbo nekaterim obupancem medtem že jeli namigavati, da se
kljub alkoholni prepovedi tudi v Ameriki da marsikaj doseči s primernimi denar-
nimi sredstvi...

Zaliv San Francisco

Ko smo se naslednji dan prebudili, je že ležalo pred nami na hribovitem terenu ob »zlatih vratih« (Golden Gate) lepo, iz samih novih hiš pozidano mesto svetega Frančiška, ki je tu zelo popularen svetnik, saj se eden največjih hotelov naravnost imenuje »St. Francis«. Imigracijska komisija, ki je prišla na krov, nam ni delala velikih preglavic; zadovoljila se je, če je vsak izmed nas vedel povedati naslov kakega prijatelja ali znanca, četudi dozdevnega, kamor potuje. Zdravnik pa je vršil svojo dolžnost na ta način, da smo morali v gosjem redu stopati mimo njega. Tako smo bili končno spoznani za vredne, da smemo stopiti na tista čudovita ameriška tla, ki smo jih že iz rane mladosti poznali iz raznih indijan-

skih povesti ali pa iz Mayevih romanov, pa tudi iz pripovedovanja naših sovaščanov, ki so že bili marsikaj izkusili onstran velike luže.

Tu je torej tista zlata dežela Kalifornija, ki smo jo tolikrat že občudovali v filmih, ki se malo niže doli v Hollywoodu tudi izdelujejo, da potem romajo po vsem svetu. Toda kje je romantika divjega zapada, ki smo o njej že toliko čuli?

To romantiko v obliki moderne filmske zgodbe začinjamo uživati takoj na licu mesta. Komaj je namreč »Marama« spustila most na »zlato« kalifornijsko obalo, že stopa po njem navzgor policijska patrulja, ki zastavi pot, da nihče ne more na suho. Če ni vse skupaj le gola formalnost, mora biti v ozadju neka skrivnostna dogodivščina, o kateri očitvidno nimamo nobenega pojma... Poglejte čudo, ali je to mogoče? Po krovu peljejo našega Amerikanca Mr. Horna, dozdevnega »bratrance« predsednika Wilsona, ki bo v varnem spremstvu kot aretiranec prvi stopil na tla svoje domovine ter romal naravnost — v ječo. Ni bil samo na parniku ljubljenec dam, ampak je bil to očitvidno njegov življenjski poklic, ki ga je izvrševal na ta način, da jih je pošteno izžemal in živel na njih račun. Še pred odhodom iz Amerike je bil menda neki dobri »znanki« poneveril neki dragocen zlati nakit, ki mu ga je bila izročila v varstvo. Pobegnil je v inozemstvo, toda oko

postave ga je povsod budno zasledovalo in naš detektiv na ladji je imel v glavnem nalogo, da je nadzoroval prav njega, dasi se mu o tem seveda ni niti sanjalo. Amerikanske oblasti so po brezžičnem brzojavu večkrat izpraševale, če je na ladji v varnem zavetju, ter pripravile vse potrebno za njegov sprejem. Vse to mi je sedaj lahko zaupal moj dobri prijatelj Sparks, prej je pa seveda to bila uradna tajnost, dasi se je Doroteji o celi stvari moralo nekaj sanjati. Sedaj mi je bilo jasno, zakaj so kapitan, Sparks in detektiv včasih tako stikali glave.

Ko smo preračevali te stvari, sloneč ob ograji na ladji, sta Doroteja in Sparks z daljnogledom odkrila novo presenečenje. Kdo pa je stal na pomolu za carinsko zgradbo? Ugotovila sta v svoje veliko začudenje, da mi bil nihče drugi kot naš stari znanec hotelir Gleeson. V njegovi družbi je bilo več ljudi, med njimi starejši gospod in mlada dama s širokim belim slamnikom, na katerem se je kot okrasek zibala rdeča roža. Čudil sem se seveda tudi jaz, ker nisem hotel motiti soglasja v družbi. Avanture divjega zapada se očitvidno kar množijo, nastopajoč hitro druga za drugo kakor v filmu. Moj Bog, kaj lahko še vse doživimo!

Hitro pobremo svoje stvari ter odidemo po ladijskem mostu po tolikem času zopet na suho zemljo, medtem ko z dvigali že razkladajo težke potniške kovčege ter jih precej neusmiljeno mečejo na trda kalifornijska tla. Ameriški cariniki v širokokrajnih klobukih niso prav nič sitni ter se zadovoljijo s površnim pregledom, vrata pristaniške ograje se odpro in že si stiskamo roke s hotelirjem Gleesonom in njegovo družbo.

»Dovolite, draga koleginja Doroteja,« tako sem začel v precejšnji razburjenosti, »da vam predstavim vrtno nadzornico in nečakinjo našega starega prijatelja Gleesona, ki je ob enem sestra vašega junaka Willieja in ki je sedaj postala — moja nevesta.«

Doroteja se je v prvem trenutku zdrznila, kot da bi ji bila cela stvar nerazumljiva, toda v hipu se je znašla v situacijo, saj so se dogodki tako naglo prehitevali, da se že nismo mogli ničemur več čuditi, in kar hitela je čestitati s pripombo »Ampak včeraj je bila še teta, danes je že nečakinja našega Gleesona...«

»In v nekaj dneh bo stalna nadzornica našega prijatelja iz daljne evropske dežele Jugoslavije,« je nadaljeval hotelir Mr. Gleeson, »kajti za poroko je že vse pripravljeno.«

Nato se je obrnil k meni: »Dolgo časa hodite za nami, tako da smo prebredli medtem že skoraj celo Kalifornijo. Veste, da po svojem poklicu moram pokušati različna vina, toda ameriška policija tega noče in ne more razumeti. Kar zapleniti hočejo avtomobil, če dobijo pri človeku par vzorčnih steklenic vina, in treba je globoko odpreti denarnico, da jih pripravim do uvidevnosti.«

Zatem je govoril še starejši gospod, ki je dosedaj stal ob strani:

»Dovolite, da se predstavim še jaz, urar Goeggel, doma iz Stuttgarta na Virtemberškem, a že 40 let naseljen v tem mestu, skoraj bi rekel eden kalifornijskih pionirjev. Sem dober prijatelj in faran župnika Turka na Linden Avenue, kjer stoji njegova slovensko-hrvatsko-irska cerkev, ki pa ob enem rada sprejema vse druge dobre kristjane. Prav tako rad pa jaz tem prodajam, popravljam in mažem ure ter sem tako znan z visokimi cerkvenimi oblastmi, in kadar je potreben kak spregled, lahko tudi pri teh zavrtim kolesca naprej, da se more vse pravočasno urediti.«

Tako nas je torej lepo nedeljsko popoldne 11. julija v letu Gospodovem 1920. dobilo v obednici Mr. Goeggela v bližini Polk Street v San Franciscu. Pripeljali

smo se bili ravno od preproste ceremonije, ki se imenuje — poroka. Žrtev usode, ki sem si ji dosedaj tolikrat posmehoval, sem bil tokrat postal jaz, kot je šaljivo pripomnil »brezzični« brzojavnik Sparks, kateri je vršil naporno službo druga, ki se v angleškem jeziku imenuje »the best man« (najboljši mož), torej boljši od ženina samega. Pri tem težavnem poslu ga je podpirala kot družica (bride's maid) naša stara znanka Doroteja, ki je pregledovala situacijo tudi z vidika, kaj bi bilo treba ukreniti, da bi z energično gesto pripeljala svojega junaka Willieja v varni zakonski pristan. Mimogrede bi še pripomnil, da se je nad vrati hiše Mr. Goeggela blestel napis »Yerba Buena« (v španščini »dobra trava« — herba bona — ali dober pašnik), kar predstavlja prvotno špansko ime San Francisca; prišli smo torej bili vsekakor v dobro okolico.

Poslo starešine sta izmenjavaje vršila nevestin stric hotelir Gleeson in hišni gospodar Mr. Goeggel, kateremu je bil srečen slučaj omogočil, da je bil za nekaj mesecev neomejen gospodar v svojem lastnem domu, kamor je bil povabil na prigrizek našo skromno družbo. Njegova žena in hčerka sta bili namreč odpotovali z večjo skupino prijateljev in znancev v Palestino. Tako je razpolagal po mili volji z vsemi prostori v hiši, kamor je v takem položaju mogel povabiti celo svoje lastne prijatelje. Med take nas je očitvidno prišteval vse skupaj, vsaj po zatrdilu župnika Turka, ki je bil malo poprej dva svoja popolna neznanca vklenil v zakonski jarem. Gospodu Goeggelu sem bil že pri sprejemu sporočil, da se je moj oče kot železniški predelavec pred približno 40 leti mudil v Stuttgartu, ter sem mu pokazal srebrno žepno uro, kupljeno takrat v Nemčiji, ki sem jo nosil s seboj izza dijaških let, nakar je ta kot urar ugotovil, da je njegova tvrdka že doma imela zastopstvo dotične švicarske tovarne in da je verjetno ura bila kupljena prav v njegovi domači trgovini. Na tej podlagi sva bila takoj najboljša znanca ter je bil pripravljen zame storiti vse, kar je le mogel.

Naša dobra Doroteja je ob tej priliki hotela izstreliti name še svojo zadnjo puščico ter je med zdravicami privlekla na dan celo sonet, ki sem ga bil svoječasno zagrešil na Sibilo. Stvar takrat seveda ni bila ostala prikrita ter se je bila raznesla med našimi prijatelji in znanci. Po različnih vmesnih postajah je bila prišla celo do ušes nekdanje vrtno nadzornice in sedaj od cerkvenih oblasti meni že prideljene zakonske družice, ki je razčistila situacijo z lakonično rzsodbo: »Sonet je Sibilin, mož je pa moj,« ter se je trdno oprijela moje roke.

S tem je bila debata zaključena in od tedaj nekdanja začasna nadzornica vrši trajno nadzorstvo nad menoj bodisi pri obrezovanju živih mej našega skromnega doma v ljubljanskem bežigrajskem predmestju ali pa tudi pri drugih, bolj kompliciranih vprašanjih, kadar zaidem po stari gorenjski pretepaški naravi v spore s svojimi najboljšimi prijatelji.

Epilog.

Usoda mi po sodbi mnogih dobrih prijateljev ni bila posebno mila in tako sem po nekaj mesecih že moral zapustiti tla zlate Kalifornije ter se povrniti v staro, od vojne izčrpano Evropo, prebujajočo se k novemu življenju, ki naj bi pomenilo novo pomlad marsikaterih, dotlej podjarmljenih narodov. Doživljali smo sicer marsikatera razočaranja, vendar so pa leta v splošnem še precej mirno tekla ter smo tako prišli do letnice 1935, ki je bila znamenita zaradi tega, ker je pomenila sveto leto. Od nekdanjega piknika v daljni tihomorski deželi je bilo takrat minilo točno dvajset let in nanj me je spominjala le še stara, v nekem kotu obešena slika z božičnim drevesom, pod katerim je bila fotografirana moja ne-

kdanja koleginja Doroteja. Pajčevine so jo bile že zdavnaj skoraj popolnoma opredle in ostro poslovno življenje je bilo pri meni takorekoč že zabrisalo zadnje sledove nekdanje mladostne romantike.

Tedaj pa sem dobil naenkrat iz Londona pismo, pisano od Dorotejine roke. V prvih letih po svojem povratku v Evropo mi je še poslala semintja kako razglednico, potem pa je utihnila, kakor da bi bila izginila iz življenja. Toliko sem izvedel, da je bila službo že davno pustila ter se ukvarjala le še s plantažami svojega strica, katerih dobršen del je bil medtem morda postal že njena last, toda vse drugo mi je bilo uganka. Domneval sem pač, da je s svojim junakom Williejem srečno prijadrala v zakonski stan, in ji kaj boljšega ne bi mogel želeti. Zato sem se naravnost začudil, ko mi je v nekaj vrsticah dala razumeti, da še vedno ni poročena in da koncem septembra pride v Rim, kjer bo pustila svoj naslov v Cookovi potovalni pisarni. Če bi slučajno prišel doli, tako je pisala, bi se zopet lahko kaj pomenila o starih časih. Bil sem seveda nekoliko v zadregi ter sem zaradi večje varnosti pisanje predložil »domači« nadzorni oblasti, ki je nameravano potovanje odobrila s primernimi navodili, in tako sem prvič v življenju dobil priliko, da si ogledam sveto mesto Rim, središče krščanstva.

Pred odhodom sem se še enkrat ozrl v ogledalo. Moj Bog, kaj bo rekla Doroteja! Naponi zadnjih dvajsetih let so bili precej opustošili moje oglavje in kar je bilo še ostalo las na ostrejšju, so bili neusmiljeno pobeljeni; ona pa išče le junakov, in če pozna poleg Shakespearjevih tudi Petrarčove sonete, mi bo vrgla v obraz njegov verz »Muove si vecchierell canuto e bianco« (Dvigne se starček siv in bel). Toda naprej, fortes fortuna juvat!

Bilo je dne 7. oktobra, na roženvenško soboto, ko smo na večer sedeli s prijateljsko družbo v znameniti restavraciji »Alla Rupe Tarpeia« (Pri Tarpejski skali) ter se pogovarjali o rimskih doživljajih v zadnjih dneh. Poleg nekaj znancev iz Ljubljane je bil med nami tajnik jugoslovanskega poslaništva dr. Kotnik s svojo soprogo, rojeno Rimljanko, zraven nje naša znanka Doroteja in župnik Schmidt iz regenburške škofije na Bavarskem, tako da smo morali govoriti v vseh mogočih jezikih, kar smo jih mogli privleči iz skupne jezikovne zakladnice.

Z Dorotejo sva pretresala doživljaje zadnjih dni. Prejšnji dan sva bila z množico romarjev zašla tudi v vatikansko knjižnico, kjer sva iskala sliko prerokinje Sibile, ki sva jo poznala že dolgo vrsto let. Po dolgem iskanju sva jo tudi našla na nekem stropu. V seznamu je bila označena kot »Sibilla Europea« in za spomin sem si kupil posnetek v obliki razglednice. Pred oči nama je tedaj stopila najina nekdanja znanka Sibila in z njo zlati časi, ki sva jih nekdanj preživela v njeni bližini. Usedla sva se na stol v dvorani in Doroteja je iz svoje ročne torbice potegnila fotografijo resnične Sibile, ki vodi za roko dve deklici, na vsaki strani eno, kot sem jo nekdanj hotel fotografirati na njenem vrtu. Bila je videti sicer nekoliko krepkejših oblik, toda drugače se ji razlika let skoraj ni poznala, z obraza sta ji pa sijala mir in zadovoljnost.

»Življenje je torej gladko šlo svojo pot,« sem dejal, »in Sibila je postala srečna družinska mati, kot mi razodeva vaša fotografija.«

»Motite se,« je odgovorila Doroteja, »Sibila je samo teta obeh mladih deklic, ki sta hčerki njene mlajše sestre Eveline, dočim je starejša sestra Edna umrla kot uršulinka v Sydneyu. Sibila sama pa še vedno igra golf in je menda pozabila na možitev. Prav taka je še, kot je vedno bila, in zdi se, kakor da ne bi čutila potrebe po ljubezni, zato se z lahkoto poigrava z življenjem. Priznam, da je ne razumem.

saj sem sama zelo, zelo nesrečna, ker sva se z Williejem — razšla. Nesrečna sem pa zato, ker je bil Willie edini moški, ki sem ga kdaj ljubila.«

Tedaj me je dobri bavarski župnik vljudno dregnil v rebra s pripombo, da ga preveč zanemarjamo. Seznanili smo se bili v dvigalu cerkve sv. Petra, ko smo se peljali na streho. Tam sem bil zašel v pisano družbo ljudi iz vseh delov sveta, iz Amerike, Kanade, Avstralije, Belgije, Francije in Nemčije, ter sem po svoji stari navadi poskušal z vsakim malo pokramljati v njegovem jeziku. To pa je našega Bavarca tako presenetilo, da mi je s čudovito iskrenostjo postavil vprašanje: »Ja, was sind Sie denn eigentlich?« (Kaj pa ste prav za prav?) Nato sem mu z enako iskrenostjo tudi odgovoril: »Ein Jugoslave!« pa ni bil z odgovorom nič kaj zadovoljen in sva šele polagoma postala boljša prijatelja.

Tisto dopoldne smo bili v avdienci pri papežu, popoldne pa v katakombah na Apijski cesti, in kar prevzeti smo bili od silnih vtisov, ki jih napravi Rim na človeka s svojim globokim duhovnim bogastvom. V katakombah smo videli kip svete Neže, ki leži na mestu, kjer je bila prvotno pokopana. Kip pa ima obrnjeno glavo, kajti legenda pripoveduje, da so bili takrat kristjani k mrtvemu truplu mučenice prislonili odsekano glavo ter se je glava takoj prijela telesa. Male marmornate posnetke romarji kupujejo za spomin in tak kipec mučenice Agnes je ležal pred nami na mizi.

Doroteja je pravkar še tožila, kako je nesrečna, toda ob pogledu na Agnes se je popolnoma pomirila ter začela govoriti:

»Moj Bog, kaj je pretrpela mlada Agnes, stara komaj 12 let, in koliko so morali trpeti prvi kristjani! Če pomislim na vse to, potem je moja bolečina res malenkostna. Zdi se mi, da sem sedaj našla — svoj mir.« Kot v hipni slabosti se je naslonila na mizo in se je razjokala.

In tedaj se mi je v prividu zazdelo, da so se odprla vrata katakomb in da iz njih stopajo mučenci in mučenke v belih oblačilih in s palmovimi vejami v rokah. Po cesti Via Appia mimo lateranske bazilike se vije procesija proti Koloseju in od vseh strani se jim pridružujejo romarji svetega leta vseh jezikov in vseh narodov. Šumna restavracijska godba je utihnila in zdi se mi, da čujem pesem o nebeški gloriiji, kot bi jo igrala v ozadju za etruskimi vrči mater Cecilija, organistinja škofjeloškega nunskega samostana iz mojih otroških let.

Naš sosed, bavarski župnik, pa je odprl svoje priročno sveto pismo ter bral iz Skrivnega razodetja:

»Ne bodo več lačni ne žejni, tudi sonce jih ne bo več peklo in nobena vročina... Jagnje jih bo vodilo k izvirkom žive vode in Bog jim obriše vse solze iz oči.«

J. JAKIČ:

Velikonočna

»Aleluja!« čez poljane
pojejo zvonovi,
duša se v veselju zbuja
in se koplje v zarji novi.

Aleluja, nič več dvomov,
nič več ni iskanja,
z vero v duši hodim pota,
ki sam Bog je stopil nanja!

Za nekaj dni v Benetke

Pozno v jutru se zbudim in odstrem okno. Sonce se mi posmeje iznad visokih hiš. Na ulici je že vse živo. Med šumom udarja zdaj pa zdaj ubit glas kolporterja, ki raznaša jutranje izdaje časopisov.

E, se domislim, kaj pa, če bi jo iz Benetk še kam drugam mahnil. Na prijazni otok Lido ali Giudecca ali pa v Grado (Gradež pri Ogleju)? Kako prijetna bo vožnja z gondolo ali ladjico po morju, ki se rahlo pozibava, ko je vreme skoraj mrtvo, brez vetrovja. In nebo — azurna jasnina, in čez to veliko poljano, ki se boči visoko nad mestom, se prevaža prijazno sonce. Torej na morje, na morje!...

Nak! Najprej si ogledam karmeličanski samostan, ki me včeraj ni mogel sprejeti, in cerkev. Kako krasna je, kako prostorna! To je bivša last bosopetih menihov; zgradile so jo neke plemiške družine (leta 1649. začetek gradnje). Impozantna je njena mogočna baročna fasada (Giuseppe Sardi, 1689), v notranjščini pa občuduješ bogate freske (Tiépolo, Giambellino); med njimi je zlasti znamenita ona na stropu, ki jo je 1915 poškodovala bomba (iz letala), pa jo je Ettore Tito popravil.

Zdaj pa nekam drugam! Na kolodvor, kjer si kupim vozni listek za Padova. Ob 10 odpelje vlak. Ravno prav sem došel. Retour karta me velja 11.60 L. Še minuto in že odbrlizga vlak po znamenitem, 3601 m dolgem mostu, ki veže otočje, oziroma mesto s celino. Zgrajen je bil že leta 1846. Ta orjak počiva s svojimi 200 loki na 80.000 v morsko dno zabitih macesnovih kolih. Človek se sprašuje, kdaj so vse naredili, da se danes tako lagodno tod prevažamo. Od leta 1952 pa teče poleg železnice še asfaltirana avtomobilska cesta, ki gre čez novi 4070 m dolgi Ponte del Litorrio, in sicer prav iz mesta, s trga Piazzalle Roma v bližini velikanske nove avtoremize.

Vlak že drvi preko mostu, — na obeh straneh morje, samo morje. Ali si se že peljal z vlakom po morju?... Pa ne dolgo. Že se prikazuje plitvina in suha zemlja. In ko dospem v mesto Mestre, že ni več sledu o vodi. Naprej drvimo, mimo nas brze ravni, vse zelene, vse obsejane s koruzo. In ob teh velikanskih nasadih plavi grozdje, samo grozdje, kolikor daleč seže oko. In ob trti se igra vetrič z nizkimi topoli in tam za topoli počiva samotna vasica, iz nje se dviguje visoki gotski stolp belozelene cerkvice. Nad vsemi temi prostranimi poljanami, ki sanjajo pesem revnih ljudi, se prevaža sonce. In tam blisne mimo nasad smokev in spet trta in breskva, pomaranča. »Kennst du das Land, wo die Zitronen blüh'n?...«

Padova, Bazilika sv. Antona

Prej ko v eni uri (57 km) se ustavimo v Padovi. Padova je tudi veliko mesto, saj šteje okroglo 150.000 prebivalcev. Tu zelo cvete obrt. In čedno mesto je, samo malo čudno za moj okus, če na primer naletim, kot se mi je to nekajkrat zgodilo, na lično brivnico, kjer te še trajno ondulirajo, če se ti ne zdi škoda las, a tik poleg brivnice ti nekdo razbija po nakovalu, da se vse iskri in trese — o bogovi, lejte ga Hefajsta — in zraven kovačije belo pogrnjene mize: kavarna. Pa kaj hočete, saj je končno res najboljše, da mesto na zunaj pokaže, kakšne obrti je zmožno...

Pa stopam dalje mimo 1222. leta ustanovljene univerze, kamor je hodil »Sholar iz Trente« in jo obiskujejo v zadnjih dvajsetih letih spet slovenski akademiki. Staro mesto kaže orientalski prizvok. Posebnosti tega mesta so: Madonna dell' Arena (z znamenitimi freskami, Giotto), cerkev Eremitani (freske Mantegna), Sala della Ragione v mestni hiši, Scuola del Santo (freske Tizian), a največ zanimanja vzbuja pač bazilika sv. Antona Padovanskega, ki te že s svojo zunanjšino očara. Mogočne kupole, stolpi in fasada — vse te zadržuje, da šele čez čas vstopiš. In notranjost! — Še bolj prijazna se mi zdi kot pri sv. Marku v Benetkah. Pomisli, do 30 oltarjev, pa si vsakega do podrobnosti oglej! Saj je fizično nemogoče. Pred kapelo, kjer kažejo kakor v monstranci jezik sv. Antona, se dlje pomudim. In potem gledam spovednice. Zakaj? Med različnimi napisi, ki kažejo, v kakšnem jeziku se spoveduje, sem našel tudi: Sloveno. »Poglej, tukaj poklekujejo Slovenci, ko priromajo k svetemu služabniku božjemu po pomoč zase, za svoje in za svoj mili narod —,« si mislim, ko grem mimo... Potlej pa pridem do cilja: na levi strani velikega oltarja je oltar svetega Padovanca, kjer počiva svetnik in posluša toliko in toliko vzdihov in prošenj in zaobljub vernega ljudstva. Cerkev je zmeraj polna romarjev iz bližnjih in daljnjih krajev. Na nekaj sem bil takoj ob vstopu pozoren: na vratih stoji poziv za vse obiskovalce svetega hrama: Gospodom brez suknjičev ni dovoljen vstop. In dalje: tudi ženskam, ki imajo gole lakti ali so razoglave... Pa sem si mislil: saj se obiskovalci tega ne drže. O, pa kako! Gospodična, pazi se, tamle je paznik, te bo že pogledal, če si ne oblečeš jopice ali si ne ogrneš rute... In vse gre brez besede v sveti hram božji, vse dostojno, sramežljivo. Kam ne bo šlo dostojno, če ne v cerkev! Tudi danes ima svetnik vse polno častilcev. Tam za oltarjem, ki ga oblivajo bledeči žarki popoldanskega sonca, spuščajo se skozi stransko barvano okno, kleči truma romarjev, vsa zatopljena v sveto molitev, drugi stoje, držeč se z rokami mrzlega zidu — krste sv. Antona, vsi pa molijo in prosijo za pomoč v teh težkih dneh... In potem poklekнем še jaz. Lučke brle v številnih lestencih, ki vise od stropa kakor v Jeruzalemu pri grobu našega Gospoda Jezusa Kristusa.

Ogledam si še samostan, Tizianove freske v šoli, muzej in cerkev svete Justine, ki stoji na zelo ličnem prostoru ob krasnem parku, katerega krasi številni kipi.

Pozno popoldne je že, ko zabrlizga vlak. Nazaj v Benetke me popelje. Ah, spet Venezia, od katere se ne morem ločiti!

Večer je že padel nad morje, nad hiše in kupole, ko se vrnem. In potem sedem in kramljam z gospo. O vsem mogočem se meniva: o mojem romanju, o vremenu, o vsem. Končno tudi o Slovencih. Ko ji pojasnim, da je glavno mesto Slovenije bela Ljubljana, se ji zvedri obraz kakor v mladostnem doživetju: »O, to je Slovaška!...« Signora, oprostite, sem se nasmehnil in zakril nemalce nejevolje, sosedje smo, Jugoslavija... »A così, si, si,« je drobila vsa radostna, jaz pa ne.

Drugo jutro se odpravim spet po mestu. Ker ne vem, če se bom z gospo, pri kateri sem dobil tako udobno prenočišče, še kaj videl, poravnam račun.

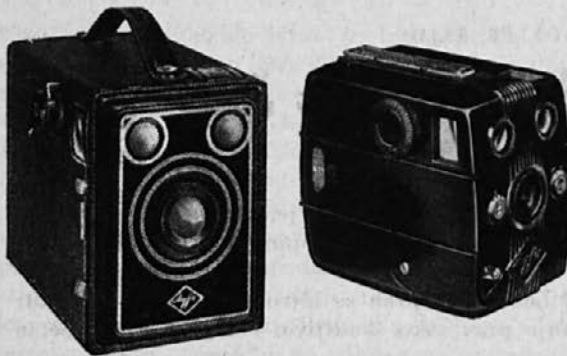
Po zajtrku stopim še v cerkev S. Simeone Piccolo, nato pa k Sv. Jeremiji. Ko klečim v klopi, se kmalu nabere okrog stranskega oltarja polno ljudstva. Maša bo. Zato počakam. Mlad duhovnik pristopi. Za njim pa župnik s pušico v roki. Za cerkev pobira. Pri nas pa mežnar, si mislim. Pa ko ta konča, se že prikaže drugi v temnomodrem talarju. To je pa mežnar. In zdaj še ta pobira! Sem mislil, da ne bo nič dobil, saj je že njegov prednik vse odnesel. Nak, prav isti, ki so dajali župnik, so tudi mežnarju vrgli v pušico. In pri drugi maši se je ponovil isti prizor. Potem še malo pomolim. Kar naenkrat se na široko odstre zavesa glavnih vrat in po cerkvi stopajo tri belooblečene deklice, srednja nosi velik, iz samih belih rož spleten venec, za njimi pa še nekaj enako napravljenih deklet s čudnimi pečami na glavi. Kaj neki bo s to ceremonijo? Za deklicami stopajo še otroci in za temi odrasli v temnih oblekah. Ves sprevod postoji sredi cerkve in šele zdaj zapazim duhovnika s črno štolo in dva ministranta ob njem. A, pogreb je? Pa vse v belem! Najbrž pokopavajo kakega otroka. Potem polože veliki venec sredi cerkve na tla in ob njem opravi duhovnik pogrebne molitve. Zatem pa gre ves sprevod skozi stranska vrata, ki jih je tekel mežnar odpirat. Tak, če je pogreb, kje je pa mrlič? Ko stopim za sprevodom iz cerkve, zagledam v kanalu, kjer se pozibavajo številni čolni, tudi večjo, črno prepleskano in z zlatim okrasjem prepreženo gondolo, ki jo veslata dva v črno uniformo oblečena mornarja, med njima pa veliko črno krsto. Torej ni otrok, ki ga pokopavajo. In za ono gondolo še nekaj drugih, ki sprejmejo duhovnika in ministrante ter sorodnike, ostali pa gledamo z obale, kako se pomika pogreb po morju iz Canal di Mestre proti Canal Grande, odkoder krene na otok, kjer je veliko pokopališče Cimitero Comunale s cerkvijo San Michele. Visoko nad mestom jadra prijazno dopoldansko sonce in se igra v valovih nemirnega morja. Duhovnik moli v gondoli žalostno spremnico, ki se zgublja v dalji. Poslednja pesem tebi, ki snivaš v krsti in ki te peljejo tja, »kjer kmalu kmalu dom bo moj in — tvoj...«

Kaj naj si še ogledam v Benetkah, preden se poslovim? Ej, si domislil, skico vzemi za Beneškega trgovca, tukajle je kot nalašč za sceno — no, saj veš, katero mislim. Boš videl, da ti bo prav prišla pri režiji. Kar papir in svinčnik v roke!... In tam na deski velik lepak za nočejšnjo predstavo Aide v Teatro Fenice, ki ima prostora za 4.000 gledalcev, največje in najlepše beneško gledališče. Saj se komaj najdem v tem labirintu. In notranji okras — bujno, kakor v pravljici.

Nato pogledam še enkrat Veronesa, in sicer v veliki cerkvi sv. Sebastijana, ki stoji nasproti Otoku sv. Blaža, na levi strani Velikega kanala. Tu je tudi grob tega umetnika, ki je poslikal skoraj vso cerkev z odličnimi freskami. In ne samo to. Koliko je še drugih svetišč, ki se ponašajo z deli njegovega duha. In še malo v tisti del mesta, ki sem ga nameraval že včeraj ogledati, pa mi ni čas dopuščal,

Panorama z Rive degli Schiavoni

Agfini boks-kameri iz kovine in iz umetne mase »trolitana« imata veliki brilantni iskali, več zaslonk in vgrajen rumeni filter. Zato nudita kljub enostavnosti mnogo možnosti in gotovosti, da bo posnetek posrečen in lep.

Uporabljalj pri vlivanju in izlivanju majhen lijak, ki ga dobiš zelo poceni.

Za obdelavo fotografskega materiala potrebuješ tri steklenice. V prvi imej razvijalec za negative, v drugi razvijalec za papirje, v tretji pa fiksirno kopel. Da steklenice ne boš zamenjal, prilepi na vsako listek z jasno napisano vsebino. Sicer boš vtaknil kdaj nevede in v naglici film najprej v fiksirno kopel namesto v razvijalec. Ali ne bi bilo škoda?

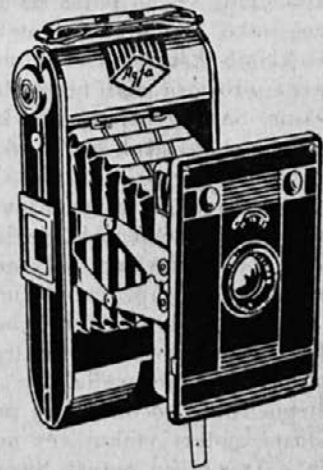
14. Fotografiranje z najenostavnejšo kamero

Kdor bi mislil, da je mogoče dobiti samo z »drago« (in zato komplicirano) kamero dobre slike, se res moti. Prednost drage kamere je samo v tem, da ji dajeta optika in mehanizem večje in številnejše možnosti. Fotografska umetnost pa se začne s tem, da znaš vse te možnosti izkoristiti, in konča s tem, da ne prekoračiš meje teh možnosti.

Boks-kamera ima torej svoje meje. Ena izmed njih je v optiki. »Objektiv« boks-kamere »sestoji« iz ene same leče, pri kateri pa je še razen tega uporabna samo sreda. Zato je potrebna vedno majhna zaslonka, da morejo vpadati v kamero samo žarki skozi ostro uporabljajoči del leče. Majhna zaslonka pa potrebuje mnogo svetlobe. Zato morajo biti ugodne svetlobne razmere, da moremo napraviti trenutne posnetke z $\frac{1}{25}$ sekunde. Ako pa so neugodne, moraš pritrditi kamero na stativ in vzeti daljše osvetlitve. Zato je res prav in pametno, da ima boks-kamera samo osvetlitev $\frac{1}{25}$ sekunde, kajti $\frac{1}{50}$ ali celo $\frac{1}{100}$ sekunde bi dala brez nadaljnega premalo osvetljene posnetke.

Drugo praktično pravilo pa je, da je treba uporabljati v boks-kameri vedno zelo občutljiv film; poleti in v snegu uporabljaj Isochrom F ali Isopan F, sicer pa Isopan ISS. S tem dobiš v slabem vremenu dobro krite negative. Ako pa je lepo vreme in če imaš v kameri Isopan ISS, uporabiš lahko še svetlo rumen filter, da dobiš lepe oblake.

Kar se tiče izbire motivov, si zapomni, da snemaj z boks-kamero predvsem pokrajino in predmete, ki se počasi premikajo. Lahko pa slikaš tudi osebe, dobil boš prav dobre portrete. Upoštevaj pa tale

Bili-klak je najboljša začetniška kamera. Enostavnost in sigurnost sta isti kakor pri boks-kameri, ima pa že objektiv z veliko odprtino in tremi zaslonkami ter je zaradi harmonikarskega meha izredno priročna.

Cisto na jugovzhodno stran je treba, še dalje od cerkve sv. Marka. Nekaj časa grem tik ob morju po Riva degli Schiavoni, potlej pa zavijem ob La Pietà v neko stransko ulico, češ, poglejmo, kakšno je kaj v osrčju mesta. In v hipu se znajdem sredi pravega semnja. Od vseh strani tesne ulice se širi neprijeten vonj po vsem mogočem, samo po tem, kar bi si želeli, ne, ulica je čez in čez na gosto zasenčena, iz okna na okno so napete vrvi in konopci, na njih pa plapola vse mogoče barvano perilo kot pri nas še ob največjem pranju ne. In pod temi pestrimi zastavami, ki zastirajo pogled v jasno nebo, vrišč in hrušč, da bi skoraj oglušil: pred vrati — pa kar na ulici — čepi tropa žensk, ena šiva na roko, drugi dve ob šivalnem stroju, ki sta si ga prinesli iz hiše, tretja kleklja, četrta veze, peta bere zarjavelo kujigo, šesta doji otroka, sedma ga uspava v naročju, vse od kraja pa skrbe za pogovor, ki ni pretih in ki nikdar ne zastane — pravi perpetuum mobile. Pa si mislim, da bi bili ti jeziki res dobri za podplate, ker se nikoli ne obrabijo... In tam zadaj za oglom spet druga gruča, še bolj je pestra (samo moškega pa niti enega zraven — emancipacija!), še bolj živahna. Tam za njo pa vodnjak in nič manj kot osemnajst otrok (danes se še niso umili) okrog njega. To je življenje! Takega srečaš malokje — a tu se mi zdi, da ima poseben obraz in na obrazu poseben nasmeh...

Ko krenem mimo vodnjaka po tesni ulici, se mi taki prizori nenehoma ponavljajo. Pa — glej ga spaka, — ulice kar naenkrat zmanjka in tako stojim v temni veži, pa vprašam frkolina, ki se mi je že tako rekoč sam ponudil, kje je glavna ulica. Takoj mi pokaže ter me pripelje še dalje, kot sem želel. Ko se mu zahvalim, mi seveda takoj pomoli roko za »bakšiš«. In na vsak način mu moram dati, sicer se ga ne iznebim.

Spet stopam ob morju. V dalji brni čez vodno ploščad hidroplan, zdaj se je že dvignil, da so se mu zasvetila bela krila in se je pognal proti soncu. Za njim se požene še drugi in tretji in potem se vsi izgube v dalji kakor drzne misli...

Venezia, z Bogom! Poslavljam se od tebe kakor otrok od matere, ki mu je veliko dala za na pot. Ne bom te pozabil; Veronese, tudi tebe ne...

Na zahodni strani se oblači. Tem boljše, saj se ne bom vrnil po morju, dasi bi se rad. Vlak že sopiha proti Padovi in dalje proti Gorici. Nebo se rahlo solzi, a sem od Sv. gore se jasni kakor za nov dan. Pa je le večer. Matí božja na Gori že zvoni za večerni pozdrav. Še nekaj ur, pa sem že spet v Trstu, ki ga zagrinja mrak. Na večerni strani nebo žari. Žari in zarja tone za morje, ki je spet spokojno. V ulicah, ki so zmeraj tako živahne, se uživajo luči.

J. K.:

O, kako ljubim!

O kako ljubim to trudno polje
in to podolje
ob tihi Krki!

In še bolj ljubim to pesem med nami,
ki je prepojena s solzami
in vendar sladka.

A najbolj ljubim te svoje brate,
ki so hoteli v dneve bogate —
pa so umrli.

Juččkova fotografska šola

13. Nekaj prav važnih

Gotovi razvijalci vsebujejo dve ločeni snovi. Dobro je, vsako teh snovi zase raztopiti v odgovarjajoči množini vode in potem obe raztopini zlitii skupaj. Končno pa dodaj še potrebnii ostanek vode.

Bodi previden s fiksirno soljo! Lahki beli prah se hitro razširi povsod kakor ostanke tintnega svinčnika in učinkuje prav tako škodljivo. Pokvari razvijalec in povzroči na slikah rjave madeže.

Ako vsuješ v steklenico najprej fiksirno sol in potem nanjo vodo, se ti sol v trenutku strdi v skorjo, ki se zelo težko raztopi. Zato pripravi najprej vodo in počasi dodajaj fiksirno sol, pri tem pa stalno premikaj steklenico.

Pozimi postavi skodelo z razvijalcem na vročo opeko. Potem temperatura razvijalca, ki mora biti vedno brezpogojno 18° C, ne bo padla. Toda kontroliraj temperaturo z zanesljivim termometrom!

Ako je bil posnetek premalo osvetljen, potem ne pomaga nobena mast, najmanj pa pretirano podaljšano razvijanje. Ravno nasprotno, negativi postanejo koščeno trdi.

Razvijalec v napol napolnjenih steklenicah se sčasoma pokvari. Kisik nad razvijalčevo gladino se zveže z razvijalčevimi sestavinami. Zato je dobro, da je steklenica vedno polna do grla. To dosežeš tako, da vržeš v steklenico toliko steklenih kroglic, da ni nobenega praznega prostora nad razvijalcem in zamaskom. Saj jih poznaš one kroglice, s katerimi si se igral kot otrok; biti pa morajo steklene.

Razvijalčevih madežev se iz barvanih tkanin ne iznebiš, še iz belih težko. Zato bodi previden pri razvijanju in si opaši predpasnik, četudi je materin.

Ako pade po nesreči na negativ kapljica vode, zavisi vse od tega, na katero stran filma je padla. Če je na zadnji strani filma, jo obriši; če pa je na slojni strani, potem vtakni ves negativ v vodo in ga temeljito posuši. Sicer se pokažejo neprijetne posledice na sliki in povečavi.

Ako vsebuje voda mnogo apnenca, se napravi na negativu bela zrnata usedlina. Iznebiš se je z izpiranjem v dve-procentni očetni kislini.

Umazane skodele, doze in steklenice očistiš najlaže z 20-procentno raztopino solne kisline.

Med nebom in zemljo

(Isochrom-film)

nasvet: boks-kamera ti poda ostro vse predmete, ki so oddaljeni od tebe najmanj 2,5 m pa do neskončnosti. Vse, kar je bliže kakor 2,5 m, ne bo ostro. Zato si nabavi za snemanje predmetov, ki leže bliže kakor 2,5 m, posebno predlečo. Z njo se lahko približaš osebi celo do 1 m; globina ostrine sega približno od 1 m do 2,5 m. To pa zadostuje za osebe.

Videli smo torej, da ne smemo s prezirom gledati na boks-kamero. Kdor jo ima, naj ji zaupa in snema z njo to, kar boks-kamera premore. Tudi tu gre za tvoje znanje. Zato je neupravičen vsak čut manjvrednosti.

15. Še nekaj za prav resne ljubitelje

Med mnogimi vprašanji, ki jih dobivam, je precej vprašanj glede fotografske literature. Mnogi naši bralci bi se še radi izobrazili in izpopolnili. To pa je mogoče tudi v fotografiji kakor povsod drugod s knjigo. Slovenske knjige o fotografiji še nimamo. Lahko pa rečemo, da je prinesel ravno Mentor največjo sklenjeno vrsto člankov o fotografiji. Aprila in maja bomo pogledali malo še, kako je z barvno fotografijo. Lanski in letošnji letnik pa nudita ne samo začetniku, temveč tudi onim, ki hočejo še malo dalje, trdne temelje. Fotografiranje zahteva tehniško znanje, ne zadostuje samo pritiskanje na gumb. Znanje pa ti da dobra fotografska knjiga. V knjigi si nabereš izkušenj in si prihraniš mnogo denarja, ker ne kvariš materiala. Svetoval ti bom tri res odlične knjige o fotografiji, ki so izšle tudi v več jezikih.

Osnova fotografskega znanja je danes brez dvoma Windischeva knjiga »Nova fotografska šola«, ki je izšla v nemškem, češkem, angleškem in francoskem jeziku. To je res temeljno delo o moderni fotografiji in najuspešnejši učbenik. Vse najdeš v njej; od prvih pravil za začetnika do rafinirane mojstrske tehnike. Nič praznih besed, vse je zgoščeno in osredotočeno na bistvu. Besedilo pojasnjujejo slike v šestbarvnem tisku.

Pred božičem je izšla Windischeva knjiga »Šola barvne fotografije«, za veliko noč je napovedana že njena druga izdaja z naklado 50 000. To je knjiga za vsakogar izmed vas, ki hoče pogledati malo tudi v bodočnost. To najnovejše delo je ključ za barvno fotografijo, ki je popolnoma novo področje fotografske tehnike in oblikovanja. V knjigi so krasne barvne slike.

In končno še Opfermannova »Nova filmska šola«, izčrpno delo o filmanju. Navedel sem samo tri knjige, ki pa ti v vsem omogočijo, da postaneš res pravi fotograf, ki popolnoma obvlada svetlobo in barvo.

Prihodnjič pa o pomladnih barvah in o barvni fotografiji.

(Dalje.)

Mehurčki
(Isochrom-film)

Lovčevo jutro
(Isopan-film)

* NOVE KNJIGE *

Goriške knjige. V Gorici je poleg Goriške matice in Mohorjeve družbe tudi založba »Sigma«, ki od časa do časa izdaja cenene knjige. Doslej je izšlo v tej založbi 25 knjig in knjižic, med katerimi so zadnje: Pratika za prestopno leto 1940, Plešimož, Deca raja ter Zaroke in poroke. — Pratika (str. 128) v lepi Domnovi opremi se je kar udomačila. Prinaša poleg običajnih koledarskih stvari še poučne pregleda, kakor o Albaniji, Tu es Petrus..., življenje Pija XII., France Prešeren, ob devetdesetletnici njegove smrti, Kaleidoskop itd., nekaj pesmi Iz domačih logov, nekoliko vzgojnega kramljanja in še kratke sestavke za klet in njivo, hišo in ognjišče ter še nekaj »za šalo in zares, par trdih orehov vmes«. Med tekstom je tudi nekaj slik, med njimi reprodukcija Jakčevega Prešerna, in Domnovih vinjet. — Plešimož (str. 54) je Bevkova zgodba iz življenja medvedov Godrnjavsov, ki »so bili najmenitnejša družina v Hudi luknji«, kakor se je vsaj zdelo junaškemu Capljaču, katerega zgodbe in nezdode spremljamo, kakor so ga spremljali »Vrtčevci« naročniki, ko je izhajal v tem našem mladinskem listu 1955. Zgodbo je na novo ilustriral Albert Rusjan in moremo reči, da bolj posrečeno kakor »Vrtčevci« ilustrator. — Tudi tretja knjiga »Deca raja« (str. 40) je mladinska s prispevki Srečka Gregorca, Lada Piščanca, Fr. Bevka, Rada in z ilustracijami — risbami A. Troha. Namenjena je najmlajšim, saj prinaša »otroške igre v pesencah« s primernimi navodili. Prireditelji so uporabili za te igrice znane narodne motive, a tudi novega je dokaj. Podobnih knjig za otroške vrte imamo malo ali pa nič, zato bo »Deca raja« tudi to stran meje prav prišla. Zaroke in poroke imajo notranji naslov: Zaroka in poroka — mnogo sme-

ha, malo joka. Iz nemščine podomačil Franc Premrl, nakar sledi še »geslo«, ki tolmači naslov: »Strma in trnjeva v zakon je pot, koliko v njem je nadlog in dobrot, mnogo pa sam le napravi si muk; o tem-le zgovorno ta knjiga ti pravi, kar naj ti bo v koristen poduk, nekaj pa služi prijetni zabavi.« Res, v pouk in zabavo branja željnemu ljudstvu je Premrl izredno prijetno podomačil nemški original, katerega pa ne navaja. Knjiga seveda nima kake umetniške ambicije, a ko jo začneš brati, jo bereš z zanimanjem do konca in se smejiš in smejiš ob vseh 14 zgodbah (Na snubitvi, Prisiljena ženitev, Snubač v pasti, Zenin na dražbi, Oklici, Korajžo je treba imeti, Zgubljena žena, Učinkovito zdravilo, Kdo je gospodar, Zastrupljen, Kako je napravil vrag dobro delo, April, Potrpežljiv možiček, Pogodba). Nemško krajevnost je prireditelj prestavil v najrazličnejše predele zemlje ob Soči, pri čemer je upošteval značaj v zgodbah nastopajočih oseb, tako da smo zdaj med Tolminci v tej ali oni grapi in dolini, med Banjščkarji, Vipavci, Brici in Kraševci. Premrlov jezik je lep in se prijetno bere. Ako pride ta knjiga v naše knjižnice, bo gotovo vedno izposojena. — Vse te knjige so izšle 1959 v izdaji Sige — Gorizia, tiskala jih je pa Tipografia Consorziale — Trieste.

Giovanni Papini: Priče trpljenja Gospodovega. Sedem evangeljskih legend. 1940. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Prevedel Vinko Beličič. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Strani 178. Cena din 60.—. Papini, ki spada med najpomembnejše sodobne italijanske pisatelje (r. 1881), se je začel že v začetku našega stoletja uveljavljati kot nekak literarni revolucionar, prešel v Marinettijev futuristični krog in iz njega v toplo krščansko mistiko — konvertita. Pi-

sal je pesmi in prozo ter zaslovel zlasti s svojo »Storia di Cristo« (Kristusovo življenje) in »I testimoni della Passione«, katero smo zdaj dobili v lepem prevodu. Sedem legendarnih novel — sedem biserov, psihološko tako izbrušenih in podanih, da ne veš, kateri bi prisodil večjo ceno. V prvih šestih srečujemo neposredne priče Gospodovega trpljenja: vidimo Judežev boj s skušnjavcem (Judež skušan), poglobimo se v Barabovo notranje življenje, ko je bil za ceno Kristusovega življenja oproščen (Sin očetov), spremljamo domišljavega Malha na njegovi poti, ko ga goni želja po maščevanju, se življamo v Simona iz Cirene, ki v svoji sicer pošteni povezanosti z zemljo le ni doumel Gospoda in njegovega nauka, čeprav mu je pomagal nositi križ, in še vzraste pred

nami Kajfa z vso muko, ki mu ne da miru ob uspehu Petrovem in Janezovem v prvi Cerkvi (Kajfovo maščevanje), in Pilat, ki ga do konca preganja vprašanje po resnici, ki ga je bil zastavil Kristusu, dokler se ne vrže kot pregnanec v Galiji v neko jezero. Zadnja legenda je »Legenda o velikem rabinu«, ki ga sprejme v avdienco papež Celestin VI., a ne more pristati na njegove pogoje, pod katerimi bi Judje stopili v Cerkev, ker je njihovo srce le še zakrknjeno... Beličič, svojo pot je začel pred leti v Mentorju, je prav lepo in gladko prelil original v slovenščino in predstavil obenem v preglednem uvodu (str. 7—19) pisatelja, ki bo našel s to knjigo tudi med Slovenci navdušene in hvaležne bralce — zlasti v velikonočnem času.

* P O M E N K I *

Z. B. V črtici ste hoteli povedati nekaj lepega, kakor motiv zasluži, a se Vam je vse nekam zmedlo. Mislim, da boste kdaj pozneje to snov bolje obvladali in podali. — Izmed pesmi je dobra »Čolnarji na Nilu«, ki je pa v tej številki zaradi pomanjkanja prostora še ne morem priobčiti. Druge bi tudi bile, ako bi jih ne kvarile tu in tam pretrde vsakdanjosti.

Andrej Kralj. Tip »Sanjača« ste dobro zadeli in ga bom priobčil, čeprav mi Vaš način pripovedovanja ni prav posebno všeč, ker prehajate v nekak znanstveni stil, ki se leposlovju ne prilega.

S. P. Veseli me Vaše priznanje. Poslano spravim in pride vsaj nekaj mogoče na vrsto, ako bi obnovili ono zglavje.

R. A. »Moj prvi spomin« je lepa naloga, v kateri ste se spomnili s toplo besedo umrle matere, a za tisk je prešibko. »Spoznanje v viharni noči« ste označili

kot balado, kar bi po svojem obeležju res bila, a po zasnovi in izvedbi le ni. Predolgovezna je in dramatične sile ji niste dali. Pošljite drugič kaj krajšega in kaj več!

Jelko. V »Poetu« ste pokazali, da se nemara razvijate v dobrega satirika, ako se potrudite, da boste obvladali jezik tako, da bi se lahko igrali z njim. Tudi »Balada o golobu« izpričuje talent, samo s prirodopisom živalstva v svojih verzih pridete včasih navskriž, česar pa tudi licentia poetica ne dovoljuje.

B. H. »Hrepenenje« ni tako dobro, kakor je bila ona črtica, ki ste mi jo v jeseni poslali. Bodite bolj stvarni!

Fr. K. V črtici »Pesem noči« pogrevate staro, že do neokusnosti obrabljeno sentimentalno, snov nesrečne ljubezni med bajtarskim sinom in gruntarjevo hčerjo,

kar v svoji romantični zanesenosti tudi primerno končate — s tolmunom v mesečini in s skovirjem... Ne bo nič! Pesem je boljša, čeprav bo treba pile.

S. S. »Zgodba o velikem tednu« je prišla za letos prepozno. Pisana je pristržno, a bi bila še lepša, če bi jo zlasti uvodoma nekoliko krajšali. Saj bi s tem nič ne izgubila in prijatelj bi prišel bolj do veljave. Ako bi mi dopuščal čas, bi jo sku-

šal sam nekoliko prirediti. — Oglasite se še kaj sami in Vaši prijatelji, ki so z »Mentorjem« zadovoljni, naj tudi ne zabijo nanj. Take prispevke, kakršnih pogrešate, bi seveda z veseljem priobčil, če bi jih imel. Pa mi jih pošiljajte!

V. G. Kako, da se tako redko oglašate? Ni slabo, a napisali ste že marsikaj boljšega. Ker je bilo za to številko prepozno, bom spravil. Pa še kaj!

* NAŠI ZAPISKI *

Levičniki in desničniki

Gorontálo je kraj na južni obali polotoka Minahassa na Celebesu v Sundskem otočju. Ni znan le kot izvozna luka za baker, kopro in kože, temveč tudi po tem, da so vsi njegovi prebivalci — levičniki. Zasedil sem to prečudno trditev na več mestih v slovstvu o Sundskih otokih, vendar moram reči, da ji ne verjamem prav. Gorontálo ima danes okoli 5000 prebivalcev, torej toliko ko naše Jesenice, razne statistike pa navajajo, da nastopa levičnost le pri 1—4,5% ljudi. Kako naj bi veljalo prav za to mesto v daljnem avstralsko-azijskem morju, da ima 100% levičnikov?

Kaj je prav za prav levičnost in kako nastopa? Levičniki so tisti, ki uporabljajo levo roko tako kakor drugi ljudje desno. Razlikujemo pa razne stopnje levičnosti. So ljudje, ki delajo vse samo z levico in tudi z levo nogo. To so pravi levičniki. Dalje so taki, ki sicer uporabljajo desnico kakor vsi drugi, a imajo tako spretno levico, da jo tudi pritegnejo k delu (latentna, to je skrita levičnost). V večini pa so tisti, ki so z levico prav nerodni in uporabljajo v glavnem samo desnico; po analogiji jih menda smemo ime-

novati desničnike. Znano je, da so levičniki na splošno mnogo bolj spretni in ročni od desničnikov, ne vemo pa še, kaj je temu vzrok. Prav tako tudi še ni povsem dognano, kako levičnost nastane. Da bi bila dedna, ni verjetno oziroma tega doslej še niso mogli dokazati — razen če niso Gorontálci živ dokaz za to?! V prav izrazitih primerih je nedvomno prirojena. Nekateri menijo, da bi mogla biti v zvezi z asimetričnim razvojem aorte, to je žile odvodnice, ali tudi z različnim razvojem možganov. Drugi celo mislijo, da je lega srca pri človeku povzročila desničnost, in sicer zato, ker je človek od pamtiveka štítil srce z levico, medtem ko se je boril z desnico. Prazgodovinarji so namreč ugotovili, da je bil že pračlovek desničnik! Vse risbe po stenah prazgodovinskih jam in po mamutovih in drugih živalskih kosteh pričajo, da so ljudje že v davnini metali sulice z desnico, dočim so nosili varovalne ščite v levici, pač da si zavarujejo srce.

Desničnost je seveda tudi vzrok za to, da je desna stran na splošno važnejša od leve. Tako pravi na primer evangelist sv. Matej, da bo Sin človekov ob poslednji sodbi »ločil narode, kakor loči pa-

stir ovce od kozlov; in postavil bo ovce na svojo desnico, kozle pa na levico. Tudi sicer je v svetem pismu večkrat govor v prostoru na božji desnici. Vljudnost zahteva, da prepuščamo odličnejši osebi vselej mesto na desni. Tudi v parlamentu dobro razlikujemo desno od leve, desničarje od levičarjev. Črpalno kolo pri vodnjaku, ročaj pri mlinu za kavo, da, celo najmanjši vijak vijemo na desno. Tudi našim uram smo uravnali tek proti desni in govorimo kar iz navade o smeri urnega kazalca. Da bi bilo lahko tudi narobe, dokazuje ura, ki jo je imela Marija Terezija v svoji spalnici na dunajskem dvoru. Kažejo jo še sedaj. Njeni kazalci se pomikajo v nasprotni smeri kot običajno in tudi številke so obrnjene. Ura je visela nad vzglavjem cesarice, tako da je v zrcalu na nasprotni steni lahko videla pravi čas.

Da je levičnost nekaj posebnega, nam dokazuje veliko število izrazov, ki jih ima naš jezik za levičnike: levak (ž. levača, levakinja), levičar, levičnik, levičnjak. Tudi rodbinsko ime Levičnik je precej razširjeno. Primerjaj Prešernov zabavljivi napis o Lesničnjeku in Levičnjeku! Levičnjek res ni znal peti »pra-

vih«, sicer pa so levičniki, kot že omenjeno, večinoma prav spretni. Zgodovina pozna celo dva velika slikarja, ki sta bila levičnika: Leonarda iz Vinci in Adolfa Menzla. Od Menzla je z ozirom na njegovo levičnost znana zlasti mojstrska slika lastne desnice, ki jo je narisal z levico.

Zajemljivo je, da nahajamo levičnost ne le pri človeku, temveč tudi pri rastlinah in živalih. Že na rastlinskem listu, ki je na videz povsem simetričen, zapazimo pri natančnejšem ogledu razlike med desno in levo polovico. Rastline z dolgimi in šibkimi debelci, ki potrebujejo oporo, da morejo nositi težo svojih listov, cvetov in sadežev, se vijejo okoli kola ali drevesa skoraj vedno na desno. »Levičnice« so med njimi redke, morda še redkejše ko pri ljudeh. In vendar je ena izmed naših najbolj znanih metuljnic, navadni fižol, levičnica! Med živalmi pa naj bodo kot izjema omenjeni čmrlji. Med njimi je namreč mnogo »levičnikov«, to je takih, ki letajo k cvetom, iz katerih srkajo hrano, od leve strani.

Opazuj naravo na desno in levo, morda odkriješ še kako zanimivost ali posebnost o desni in levi!

-c.

* ŠAH *

„Šola za začetnike“

(Vodi Bogo Pleničar.)

I. Osnovne končnice.

(Nadaljevanje.)

V končnici trdnjava proti skakaču izgubi slabjši partner, če je zveza med skakačem in kraljem pretrgana. N. pr.:

i) Beli kralj na g6 in bela trdnjava na

e5 proti črnemu kralju na b8 in črnemu skakaču na f5.

1. Te5—d5! V tej opoziciji vzame trdnjava skakaču štiri polja.

..... Sf5—e1
2. Kg6—f5 Se1—c2
3. Kf5—e4 Sc2—a3

Če bi igral skakač na b4, bi bil izgubljen zaradi Td5—b5 šah. V tej končnici se često naleti na kak tak opasen šah, ne glede

na sestavo tega diagrama, ki ima slučajno pozicijo, da dobi igro.

4. Ke4—d5   Kb8—c7
5. Td5—a5   Sa3—b1
6. Ta5—a1 in dobi igro.

Za končnice je pojem opozicije izredno važen. Prav in samo opozicija daje kralju največji vpliv na sovražnega kralja. Dobro je vedeti, da ima tisti kralj opozicijo, oziroma tisti igralec, ki ni na potezi.

Uvodoma sem omenil, da v končnici trdnjava proti skakaču izgubi slabejši igralec, če je zveza med kraljem in skakačem pretrgana. Oglejmo si pa sedaj primer, v katerem ima skakač zvezo s kraljem. Teorija nas uči, da ostane igra neodločena (remi) kakor hitro pride v tej končnici skakač v zaledje kralja in to celo v primeru, če je bil prisiljen kralj na rob deske.

j) Beli kralj na e6 in bela trdnjava na e5 proti črnemu kralju na e8 in črnemu skakaču na a7.

1. Te5—c5   Ke8—d8
2. Ke6—d6   Sa7—c8 šah
3. Kd6—c6   Sc8—e7 šah in

igra ostane neodločena. Kralj se mora izogibati oglov, ker v tem primeru rob deske onemogoči skakaču svobodnejše gibanje in s tem tudi obrambo.

Naslednji primer nam jasno kaže svojo ostro logiko:

1. Th4—e4   Se7—g8 šah
2. Kh6—g6 in dobi

S tem smo končali najenostavnejše osnovne končnice in prihodnjič bomo že pričeli s končnico kmeta in kralja proti kralju. Je to najinteresantnejša končnica, silno zanimiva in izredno važna za začetnike.

Danes si oglejmo še pravila za neodločene partije. Dobro je, da se o tem čimprej pogovorimo, čeprav vseh še ne boste popolnoma razumeli.

Partija je neodločena (remi):

1. Če ostaneta dva osamljena kralja na prazni šahovnici.
2. Če oba nasprotnika trajno ponavljata zadnje poteze.
3. Če v petdesetih potezah ne pade nobena figura in se ne premakne noben kmet.
4. Če se ista pozicija z istim partnerjem na potezi trikrat ponovi, kar imenujemo »angleško pravilo«.
5. Če ti nasprotnik diktira remi po tvoji potezi, ki ne odgovarja šahovskim pravilom.
6. Kadar postane igra »pat«.
7. Če se oba igralca zedinita za remi.

Deset šahovskih zapovedi.

1. Poišči si partnerja, ki pozna šahovsko igro vsaj toliko kot ti.
2. Figuro, ki jo primeš, moraš vleči. Ne dotikaj se nasprotnikove figure, če je ne misliš ali ne moreš vzeti (pièce touchée).
3. Storjene poteze ne smeš nikdar nazaj vzeti.
3. Če narediš nemogočo potezo, ima tvoj nasprotnik pravico, da te kaznuje, in sicer: a) s tem, da sprejme izvršeno nemogočo potezo, b) da zahteva drugo, mogočo potezo z isto figuro, c) da zahteva potezo s tvojim kraljem, ki pa ne sme biti rokada, ali d) da ugotovi remi (neodločen konec partije).
5. V primeru, če se nehote dotakneš kake figure na šahovnici, ali če jo želiš samo popraviti, opraviči to nasprotniku z besedo »j'adoube« (izgovori »žadub«, kar se pravi »popravljam«).
6. Rokiraj s kraljem in trdnjavo samo v primeru, če z nobeno od teh dveh še nisi napravil poteze, ali pa, da med rokado ne pride tvoj kralj v šah.
7. Če napadeš nasprotnikovega kralja, nisi sicer dolžan to napovedati z besedo »šah«, ker mora to nasprotnik sam opaziti, vendar pa to iz vljudnosti lahko storiš. Isto velja za kraljico.

8. Partija je neveljavna, če se med igro ugotovi, da so bile figure prvotno napačno postavljene.

9. Kadar vzameš nasprotniku kako figuro ali kmeta, napravi to vedno s pri-

merno fineso, na ta način, da najprej odstraniš z deske nasprotnikovo figuro in potem šele postaviš na njeno mesto svojo.

10. S soigralcem smeš biti strog samo, če si sam s seboj strog. (Dalje.)

* FILATELIJA *

Prof. Št. Plut:

Kramljanje o filateliji

Kako ne smeš lepiti znamk.

Belgijski Kongo

Egipt

Za najboljši popis napak glede lepljenja razpisuje urednik filatelističnega kotička tri nagrade po 25 različnih znamk iz svoje skromne zaloge dvojnic. Odgovori bodo v kratkih izvlečkih priobčeni.

*

Da bo morebitno preurejanje tvojih znamk hitro in brez nesreč izvedljivo, moraš znamke pravilno lepiti. Nikdar ne delaj tega z gumijem, ki je ostal od prej na znamki; prav tako ne s kakršnim koli

lepilom (arabski gumi, močnati lep, sintetikon itd.), marveč edinole z gumiranimi tankimi prosojnimi papirčki, ki jih kupiš ali pa si jih sam narežeš iz gumiranega traka, navitega v zvitek. (Mnogi znamkarji nerabljenih znamk ne lepijo v album, da jim ne poškodujejo originalnega gumija.) Papirček preganeš na tri dele. (Zadostuje tudi na dva.) Zgornji, manjši del rahlo prilepiš na zadnjo stran znamke, spodnji, večji del pa — prav tako rahlo — na albumov list. Tako nalepljena znamka se lahko privzdigne, kar je včasih potrebno.

Da pa bo tvoj album res nekakšna učna knjiga, naj masvetujem nekaj, kar sem že marsikomu nasvetoval, česar pa še nikoli — razen enkrat in še to pri starejšem zbiralecu — nisem videl uresničeno. Že prej sem rekel, da si napravljaj albumove liste z zemljevidom pred seboj. S tem hočem reči, da se najprej v njem razglej, kje leži dežela, ki njene znamke ravno lepíš v album. Še več: poglej v učno knjigo zemljepisa ali kak obširnejši cenik za znamke, da se čim bolj poučiš o deželi oziroma njenih znamkah. Dobrodošla so tudi pojasnila požrtvovalnega učitelja ali starejšega tovariša znamkarja. Vse znanja vredne podatke napiši — v najkrajši obliki seveda — na albumov list, najbolje na desni zgoraj pri imenu. Tudi pri posameznih znamkah so kratki pripisi koristni. Mnenja sem, da je mlad zbiralec, ki ve kaj povedati o vsaki znamki iz svoje zbirke, na višji stopnji filatelistovske poučenosti, kot je

odrasli zbiralec, ki ve le za cene znamk, sicer pa nič drugega. Ob takem ravnanju bo tvoje znanje v marsičem zelo obogatelo, užival pa boš tudi — prepričan sem o tem — vso naklonjenost stricev in tet in še koga drugega, zlasti pa svojih dobrih staršev, ki so premnogokrat tako nezaupni glede tvojega zbiranja in njegove pomembnosti.

Liste z znamkami dežel z iste celine oziroma pripadajočih otokov deni v skupen ovitek, vse ovitke pa v mapo ali kak knjižni karton.

Še nekaj: Znamke lepi z umitimi, a suhim rokami. Take naj sploh bodo roke pri vsakem opraviilu z znamkami oziroma albumom. Mnogim filatelistom je pinceta neobhodno potrebno orodje.

Nekaj novic

Prvega marca so izšle dobrodelne znamke v korist Društvenega doma poštnega, telegrafskega in telefonskega (ptt) osebja banovine Hrvatske. Prva znamka (0.50 + 0.50 din) kaže prihod Hrvatov k morju; motiv je povzet po znani sliki C. Medakovića. Na drugi znamki (1 + 1 din) je lik kralja Tomislava, sedečega na prestolu. Za sliko prestola so služili starohrvatski arhitektonski motivi iz Splita. Tretja (1.50 + 1.50 din) nosi lik kmečkega mučenika Matije Gubca. Kljub enostavnosti izraza znamka vendarle deluje z vso silo. Četrta znamka (2 + 2 din) je posvečena spominu bratov Stefana in Antona Radića. Na peti (4 + 2 din) pa je zemljevid Jugoslavije in v njem posebno vidno označena banovina Hrvatska.

Dne 5. decembra 1959. je izšel pri nas pravilnik, ki uravnava izdajanje priložnostnih poštnih znamk s pribitkom k osnovni vrednosti. Najvažnejše so te določbe: Take znamke se smejo izdati samo, če je prebitek v celoti namenjen humanim in socialnim namenom splošnega značaja in ptt. osebja. Vsa naklada ne sme biti manjša kot 100 000 stavkov, vrednost vsega stavka (s pribitki vred) pa ne večja kot 10 din. Vsako leto smejo priti v

promet samo tri take serije; istočasno smeta biti v prometu dve taki seriji. Ko mine za prodajo določeni rok, se vzamejo neprodane znamke iz obtoka, narkar se morajo — najdalje v treh mesecih — uničiti.

Pravilnik so jugoslovanski znamkarji tople pozdravili, zlasti pa določbo o celotni vrednosti dobrodelnega stavka. S tem bodo odslej odpadli pretirano visoki pribitki, ki so znašali od 75 do 100% preko osnovne vrednosti.

Kupčije na vsakoletnih sestankih trgovcev z znamkami so vselej nekak barometer za stanje fitateljije. Na lanskem (66-tem) takem sestanku v Berlinu je bilo največje povpraševanje po množinskem blagu in po popolnih stavkih raznih izdaj. Iz tega sledi, da vlada veliko zanimanje za povprečne znamke (tako zanimanje kažejo mali in srednji znamkarji) in za popolne stavke (zanje pa se zanimajo nadpovprečni zbiralci). Najznačilnejše na tem sestanku pa je, da je bilo povpraševanje večje kot ponujanje, dokaz, da filateliji vojna vihra še ni prišla do živega.

Tudi grška vlada je spoznala korist zbiranja znamk za mladino in je v ta namen izdala odredbo, po kateri sme poštni minister vsako leto razdeliti do 1000 stavkov v prometu nahajajočih se nerabljenih grških znamk kot nagrade najboljšim učencem. Tudi nagrade v denarju (do 10 000 drahem) bodo razdeljene med one učence, ki bodo zbrali najlepšo zbirko grških znamk.

Kartuzijani in kartuzija Pleterje

145 strani, 106 slik v bakrotisku, vzoren tisk na najfinjšem šamoa papirju stane s poštnino din 40.—, za dijake din 20.—. Kritika se je zelo pohvalno izrazila o tej zanimivi, krasno opremljeni knjigi.

Knjigo „Kartuzijani in kartuzija Pleterje“ pošiljamo zastonj vsem dijaškim knjižnicam, ki jo bodo zahtevale.

Naslov: Kartuzija Pleterje, p. Št. Jernej, Slov.

*Nalagajte svoje
prihranke pri*

L J U D S K I P O S O J I L N I C I V L J U B L J A N I

Izplačuje vse stare in
nove vloge vsak čas v
celoti brez omejitve,
vezane pa po poteku
odpovednega roka.

Vloge obrestuje po 4%,
na odpovedni rok vezane do 5%.

V S E

šolske knjige, leposlovne
in znanstvene

V S E

risalno in tehnično oro-
dje, barve, zvezke, svinč-
nike, tintnike, torbice itd.

V S E

pomožne knjige, prevode
iz svetovnega slovstva,
klasike

V A M

nudi vedno knjigarna
in trgovina

NOVA ZALOŽBA

V L J U B L J A N I, K O N G R E S N I T R G 1 9

NAJVEČJI SLOVENSKI
PUPILARNO VARNI ZAVOD

M E S T N A H R A N I L N I C A L J U B L J A N S K A

Stanje vlog: din 400.000.000

Lastne rezerve: din 28.650.000

Dovoljuje posojila na
menice proti vknjižbi

Za vse obveze hranilnice jamči:

M E S T N A O B Č I N A L J U B L J A N S K A

Tudi to morate vedeti!

Med najmanj upoštevanimi panogami našega narodnega gospodarstva je v krogih slovenskega izobraženstva zavarovalstvo. Ni čuda. Saj niti 40 let ni tega, ko je bila ta važna gospodarska panoga izključna domena nenarodnega kapitala. In vendar se zbirajo tu ogromna denarna sredstva, glede katerih slovenski gospodarstvenik ne more ostati ravnodušen. — Še manj je mogoče razumeti, da mnogi slovenski izobraženci še vedno dovolj resno ne pojmujejo narodnospodarskega poslanstva

Vzajemne zavarovalnice

*

Mladina, ki boš v kratkem prevzela odgovornost za vso našo rast, vedi, da je narodno zavarovalstvo med najvažnejšimi narodnostnimi življenjskimi funkcijami!

Šolske potrebišćine

kakor zvezke, mape, peresa navadna in nallvna, svinćnike, risalni papir in risalno orodje, aktovke, nahrbtnike itd. nudi po konkurenćno nizkih cenah

TRGOVINA

H. NIĆMAN - LJUBLJANA KOPITARJEVA ULICA 2